

Het Perspectief
Provinciaal Centrum voor Volwassenenonderwijs

Diederik De Beir

Taalbeleid
in de lerarenopleiding:
percepties van studenten en docenten

Verslag van een bevraging voor de Taalactiedag
Lerarenopleiding 15 mei 2009

©2010. Diederik De Beir, Het Perspectief PCVO.

Alle rechten voorbehouden.

Niets uit deze uitgave mag worden vereenvoudigd, opgeslagen in een automatisch gegevensbestand en/of openbaar gemaakt in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of op enige andere manier zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de auteur.

Voorwoord

Voor de Taalactiedag van 15 mei 2009 werd een kleinschalig onderzoek gevoerd bij studenten en lerarenopleiders van 3 niveaus van lerarenopleiding: drie hogescholen (HUB Brussel, Xios Hogeschool en KH Sint-Lieven), één universiteit (Universiteit Antwerpen) en één centrum voor volwassenenonderwijs (Het Perspectief PCVO).

Het gaat hier om een kleinschalig onderzoek dat in de eerste plaats tot doel had mogelijke getuigenissen en open antwoorden uit te lokken voor de drie taalcompetentiegebieden starttaalvaardigheid, academische taalvaardigheid en professionele taalvaardigheid. Het onderzoek heeft 2 grote centrale vragen. Waar staan we nu inzake taalbeleid in de lerarenopleidingen? Welke uitdagingen liggen voor ons?

Aan dit onderzoek werkten mee: Frans Daems (Universiteit Antwerpen), Diederik De Beir (Het Perspectief PCVO), Riet Jeurissen (Xios Hogeschool), Hilde Van den Bossche (KH Sint-Lieven) en Silvie Vanoosthuyze (HUB Brussel). Ik dank van harte de medewerkers van deze bevraging voor hun inspanningen en in het bijzonder Frans Daems voor zijn steun en adviezen.

De vragenlijsten van de bevraging zijn opgemaakt door Diederik De Beir. Voor de afname en organisatie van de schriftelijke enquêtes kreeg ik de hulp van Frans Daems, Riet Jeurissen, Hilde Van den Bossche en Silvie Vanoosthuyze. De resultaten van het onderzoek zijn door Diederik De Beir verwerkt tot dit uitgebreid onderzoeksverslag. Frans Daems citeerde uit dit onderzoek tijdens zijn inleidende presentatie op de Taalactiedag Lerarenopleiding van 15 mei 2009 die georganiseerd werd door het expertisenetwerk ElAnt (Expertisenetwerk Lerarenopleidingen Antwerpen) in Antwerpen.

Hoofdstuk 1 geeft informatie over de twee groepen bevrageden aan de lerarenopleidingen: lerarenopleiders en studenten. Hoofdstuk 2 geeft de resultaten van het onderzoek: de gecategoriseerde antwoorden van de studenten en lerarenopleiders op de vragen per taalcompetentiegebied in de vragenlijsten. Hoofdstuk 3 schetst de probleemgebieden van de resultaten opnieuw per taalcompetentiegebied. Hoofdstuk 4 vat de resultaten van de bevraging samen in de vorm van conclusies. Voorts treft u nog een bronnenlijst aan en twee bijlagen met de vragenlijst studenten en de vragenlijst lerarenopleiders.

diederik.debeir@hetperspectief.net
09 267 12 58
www.hetperspectief.net

Diederik De Beir
adjunct-directeur taalbeleid
Het Perspectief PCVO
Nonnemeersstraat 15
9000 GENT

Inhoudstafel

Hoofdstuk 1 Bevraagden.....	5
1.1 Lerarenopleiders.....	6
1.2 Studenten	7
Hoofdstuk 2 Vragenlijsten en resultaten	8
2.1 Studenten	8
2.1.1 Starttaalvaardigheid	8
2.1.2 Academische taalvaardigheid	11
2.1.3 Professionele taalvaardigheid	19
2.2 Lerarenopleiders.....	33
2.2.1 Starttaalvaardigheid	33
2.2.2 Academische taalvaardigheid	38
2.2.3 Professionele taalvaardigheid	52
Hoofdstuk 3 Resultaten en probleemgebieden	60
3.1 Starttaalcompetentie.....	62
3.2 Academische taalcompetentie	62
3.3 Professionele taalcompetentie	68
Hoofdstuk 4 Conclusies.....	72
4.1 Starttaalcompetentie.....	72
4.2 Academische taalcompetentie	72
4.3 Professionele taalcompetentie	73
Bronnen	74
Bijlage 1 Vragenlijst studenten	75
Bijlage 2 Vragenlijst lerarenopleiders	82

Hoofdstuk 1

Bevraagden

Er werden 27 studenten en 22 docenten bevestigd in de lerarenopleiding aan hogeschool, universiteit en in het volwassenenonderwijs. De 3 onderzoeksvragen van de bevestiging waren:

- Hoe staat het met de starttaalcompetentie?
- Hoe staat het met de academische taalcompetentie?
- Hoe staat het met de professionele taalcompetentie?

De grootste bevestiging vond plaats in de drie hogescholen. In de lerarenopleiding van die hogescholen werden er in het totaal 9 vragenlijsten voorgelegd aan 3 doelgroepen: 24 studenten, 8 andervakdocenten en 8 taaldocenten. Voor de hogescholen werden alle afdelingen van de lerarenopleiding bevestigd: kleuter-, basis- en secundair onderwijs.

Aan het centrum voor volwassenenonderwijs werden 2 cursisten en 4 lerarenopleiders, en aan de universiteit werden 1 student en 2 lerarenopleiders bevestigd .

1.1 Lerarenopleiders

Voor de groep van lerarenopleiders in hogescholen werden 8 niet-taaldocenten (andervakdocenten onderwijskunde, psychopedagogiek, pedagogische wetenschappen, geschiedenis, WO-ruimte, recht, bedrijfseconomie, didactische competentie praktijk) en 8 taaldocenten (taalvaardigheid, Nederlandse didactiek, communicatieve vaardigheden) bevraagd:

- Bachelor kleuteronderwijs (BaKO): 1 andervakdocent muzikale opvoeding en 2 taaldocenten (Taalvaardigheid en Nederlandse didactiek);
- Bachelor lager onderwijs (BaLO): 3 andervakdocent (geschiedenis, wereldoriëntatie (WO-ruimte), muzikale opvoeding) en 2 taaldocenten (Nederlands, communicatie);
- Bachelor secundair onderwijs (BaSO): 4 andervakdocenten (onderwijskunde, psychopedagogiek, agogiek, didactiek, opvoedkunde) en 4 taaldocent (Taalvaardigheid, Nederlandse didactiek, communicatieve vaardigheden, taalcompetentie, Frans, Nederlands).

Voor de groep van lerarenopleiders aan de universiteit werden 2 niet-taaldocenten (vakdidactiek natuurwetenschappen, chemie, fysica) bevraagd.

Voor de groep van lerarenopleiders aan het centrum voor volwassenenonderwijs werden 2 taaldocenten (communicatie en overleg) en 2 andervakdocenten (DCO en DCS) bevraagd.

In het totaal werden 22 lerarenopleiders van 3 niveaus van lerarenopleiding (hogeschool, universiteit en centrum voor volwassenenonderwijs) bevraagd.

1.2 Studenten

Voor de groep van hogeschoolstudenten werden enkel studenten van het tweede jaar van de lerarenopleiding bevroagd:

- 1 klasgroep kleuteronderwijs
- 1 klasgroep basisonderwijs
- 1 klasgroep secundair onderwijs

Voor de groep van hogeschoolstudenten werden 24 studenten bevroagd:

- Bachelor kleuteronderwijs (BaKO): 14 studenten waarvan 5 studenten met vooropleiding kinderzorg, 1 student met vooropleiding humane wetenschappen, 1 student met vooropleiding bijzondere jeugdzorg en gehandicaptenzorg, 1 student met vooropleiding creatie en mode, 1 student met vooropleiding gezondheids- en welzijnswetenschappen en Nederlandse didactiek, 1 student met vooropleiding economie-moderne talen en 4 studenten waarvan de vooropleiding niet bekend is.
- Bachelor lager onderwijs (BaLO): 4 studenten waarvan 1 student geschiedenis-godsdienst met vooropleiding moderne talen, 1 student wetenschappen-wiskunde met vooropleiding humane wetenschappen en 2 studenten met onbekende vakken en vooropleiding humane wetenschappen.
- Bachelor secundair onderwijs (BaSO): 6 studenten waarvan 3 studenten lichamelijke opvoeding en biologie met vooropleiding lichamelijke opvoeding en sport, wetenschappen-sport, voedings- en dieetkunde, 1 student economie-wiskunde met vooropleiding economie en moderne talen, 1 student biologie-wiskunde met vooropleiding wetenschappen-wiskunde en 1 student economie en PAV met vooropleiding STW.

Voor de groep van studenten aan de universiteit werd 1 student vakdidactiek met vooropleiding Master in de Biomedische wetenschappen bevroagd.

Voor de groep van studenten aan het centrum voor volwassenenonderwijs werden 2 studenten lichaamsverzorging (haartooi) met vooropleiding haartooi en hairstyliste bevroagd.

Hoofdstuk 2

Vragenlijsten en resultaten

2.1 Studenten

2.1.1. Starttaalvaardigheid

Onder starttaalcompetenties of basale taalvaardigheden wordt verstaan luisteren (bv. uitleg docenten begrijpen), spreken (bv. spreekbeurten of andere presentaties houden), lezen (bv. toetsopgaven en examenvragen lezen en begrijpen), schrijven (bv. teksten samenvatten), interactie (bv. discussie voeren) en bijbehorende strategieën (bv. info opzoeken). Daarnaast vallen kennis en het gebruik van het Standaardnederlands ook onder dit gebied. Ook de kennis van de systematiek van het taalgebruik (bv. passend taalgebruik met juiste register of 'toon') en het taalsysteem (kennis over grammatica, spelling, interpunctie...) valt hieronder. Ook attitudes tegenover taal en taalgebruik worden gerekend tot het domein van de starttaalvaardigheid.

Voor de vereiste taalvaardigheid aan de start van de lerarenopleiding werd onder de studenten gepeild naar de 3 onderdelen (bv. spreekbeurten of andere presentaties houden, Standaardnederlands, teksten samenvatten) in volgorde van prioriteit waarop ze denken dat ze het meest tekort schieten. Er werd naar voorbeelden gevraagd van de aangekruiste onderdelen.

De top-5 van aangekruiste hiaten op het gebied van starttaalvaardigheid is:

1. teksten samenvatten + grammatica, spelling, interpunctie (14/27)
2. zakelijke teksten schrijven (11/27)
3. Standaardnederlands (10/27)
4. zinsbouw (9/27)
5. vormgeving (opmaak, handschrift...) (5/27)

De aangekruiste tekorten situeren zich op het gebied van schrijfvaardigheid (samenvatten, zakelijke teksten schrijven, zinsbouw) met formeel-technische en conventionele eisen van

grammatica, spelling en interpunctie.

- samenvatten:

“We hebben dit wel geleerd, maar voor mij was dit geen hulp voor het studeren, teksten samenvatten kan ik nog steeds niet zoals het volgens de regels zou moeten, maar wel op mijn eigen manier en hieraan heb ik dan wel veel.”

“Ik heb altijd problemen gehad om in teksten bijzaken van hoofdzaken te onderscheiden. Mijn samenvattingen waren altijd veel te uitgebreid en bevatten teveel overbodige details.”

“Als ik teksten samenvat, dan lijkt die helemaal hetzelfde als de originele tekst buiten dat er een paar zaken zijn weggelaten.”

- zakelijke teksten schrijven

“Ik denk dat we niet echt vaak zakelijke teksten hebben moeten opstellen. Het is ook wel moeilijk omdat dit ook niet in té eenvoudige taal mag geschreven zijn.”

“Binnen onze opleiding worden we vaak geconfronteerd met het zelf schrijven en lezen van zakelijke teksten. Daar hiervoor zeer weinig tijd wordt vrijgemaakt is het van groot belang dat hier meer aandacht aan besteed kan worden. Wanneer we als studenten een beter inzicht krijgen in de bouw van zakelijke teksten kan ons dit ten goede komen en leiden tot kwalitatief betere teksten.”

- zinsbouw

“Wat is een goede zin??? In teksten worden ze wel aangeduid als ze fout zijn, maar wat is dan het juiste???”

“Heb ik wel een correcte zinsbouw: onderwerp + pv?”

“Foute zinsbouw in bv. lesvoorbereidingen.”

“Vind het moeilijk om een goede zin te maken.”

- grammatica, spelling, interpunctie

“Grammatica, spelling, interpunctie: vooral dan op het vlak van spelling, ww. vervoegen en het belangrijkste DT.”

“Het correct schrijven en ordenen van een geschreven taak of werkstuk was (of is) voor mij het grootste probleem. Vooral op vlak van spelling is dit problematisch.”

“Bij dat ik een ASO-richting heb afgemaakt, merkte ik al snel dat mijn spelling voornamelijk spelling van het werkwoord, op bepaalde momenten te kort schoot. Het goed beheersen van de spellingsstrategieën is in mijn ogen dan ook prioritair voor een onderwijzer.”

“Ik ben eigenlijk vrij goed in spelling als ik, wat ik geschreven heb nalees. Als ik dit niet doe, staan er per zin gemiddeld 3 fouten zoals ei i.p.v. ij of een dtfout... Nu lees ik alles wat ik heb geschreven een aantal keer na, wat ik vroeger dus niet deed, waardoor er heel veel fouten in teksten, mails, berichtjes en dergelijke bleven staan.”

Onvoldoende beheersing van de standaardtaal en de vormgeving worden ook als hiaten ervaren.

- Standaardtaal

“Volledig A.N. praten: ik gebruik soms nog dialectwoorden.”

“Het is moeilijk om niet dialect te praten.”

“Ook merkte ik dat ik vooral op mijn uitspraak en woordkeuze moet letten wanneer ik voor een klas sta. (Geen dialect spreken, tweeklanken etc. Correct uitspreken,...)

- Vormgeving

“Ik heb een lelijk handschrift. Ik vind het nu ook jammer dat wij dit niet oefenen in de opleiding zoals in lager onderwijs. Mijn bordschrift is ook traag en lelijk. Ik wil dit verbeteren, maar zou niet weten hoe.”

“Mijn handschrift liet heel wat te wensen over wegens hiervoor te weinig aandacht aan besteed te hebben.”

2.1.2. Academische taalvaardigheid

Onder academische taalvaardigheid of schoolse taalvaardigheid in het leerplicht-onderwijs wordt de taalvaardigheid verstaan, die nodig is om de lerarenopleiding tot een goed einde te brengen of om behoorlijk mee te kunnen in het hoger onderwijs. De student moet namelijk voldoende taalvaardig zijn om alle leertaken in de loop van zijn lerarenopleiding aan te kunnen.

Voor de academische taalvaardigheid (en taalkennis) in de loop van de lerarenopleiding werd in een eerste vraag onder de studenten gepeild naar de drie onderdelen in volgorde van belangrijkheid die de studenten denken het meest van al verder te moeten ontwikkelen om hun leertaken voor hun vak of module goed te kunnen uitvoeren. Voor deze vraag werd een vragenlijst opgemaakt voor *opleidingsgebonden leertaken* en *academische vaardigheid en taalkennis*. Voor de opleidingsgebonden leertaken werd gepeild naar de vier vaardigheden (bv. spreken: Standaardnederlands hanteren; luisteren: observatie van een les; schrijven: verslagen schrijven; lezen: cursustekst/handboek begrijpen). Voorbeelden van de academische vaardigheid en taalkennis in de vragenlijst waren argumentatieve vaardigheid (redeneren), mondelinge taalvaardigheid en vakterminologie. Ook hier werd weerom naar voorbeelden gevraagd van de aangekruiste onderdelen.

De top-5 van aangekruiste hiaten voor opleidingsgebonden leertaken is:

spreken:

1. Standaardnederlands hanteren

luisteren:

2. aantekeningen maken tijdens de les (9/25)

+

schrijven:

3. lesvoorbereiding schrijven (9/25)

4. *schrijven:*

verslagen schrijven (7/25)

lezen:

5. schoolboek, leerplan... + bordschema opmaken (6/25)

spreken:

6. voordracht geven + reflectiegesprek (5/25)

Als werkpunten voor academische taalvaardigheid worden door de studenten vooral schrijfvaardigheid voor de uit te voeren leertaken aangestipt.

- Schrijfvaardigheid

“Lesvoorbereiding schrijven (ook PROFESSIONEEL), formulieren invullen, e-mailen met school voor stage.”

“Verslagen schrijven.”

“Bordschema maken (ook PROFESSIONEEL).”

Ook schrijfvaardigheid voor de studie is een werkpunt.

“Verzoekbrief voor stage schrijven.”

“Lesvoorbereiding schrijven.”

Hantering van de standaardtaal staat hoog op de agenda.

- Standaardtaal

“Standaardnederlands hanteren.”

Monoloog en tweegesprek kunnen voeren zijn eveneens werkpunten.

- Monoloog en tweegesprek

“Reflectiegesprek.”

“Voordracht geven (ook PROFESSIONEEL).” “Bij elke les moet je een soort van voordracht geven, of het nu een deel van de les is, afspraken maken,... Dit moet je vlot kunnen zonder hierbij nerveus te worden.”

“Mondelinge examenvragen beantwoorden.” “Dit bezorgd (sic) me enorm veel stress, vaak wordt mijn gezichtsveld wazig wanneer ik een mondeling examen moet afleggen. Dit is een deel van het leven waar ik mij moet aanpassen en waar ik moet proberen mee te leven.”

“Tweegesprek voeren (bv. slechtnieuwsgesprek).”

De top-5 van aangekruiste hiaten voor academische vaardigheid en taalkennis:

1. mondelinge taalvaardigheid (17/ 27)
2. luistervaardigheid (12/27)
3. argumentatieve vaardigheid (redeneren) (10/27)
4. spelling (9/27)
5. vakterminologie (7/27)

- Mondelinge taalvaardigheid

“Algemene mondelinge taalvaardigheid is ook nodig, je staat immers voor een klas.”

“Dat je goed en algemeen Nederlands gebruikt.”

“Als onderwijzer lijkt het me zeer belangrijk om voldoende geoefend te zijn in het voordracht geven. Dit is niet enkel van belang voor het lesgeven zelf, maar ook om te leren spreken voor verschillende doelgroepen.

Spreken komt vaak nog voor het schrijven, als onderwijzer is een goede mondelinge taalvaardigheid dan ook een vereiste.”

- Luistervaardigheid

“Luistervaardigheid, bijvoorbeeld luisteren naar elkaar tijdens de hele opleiding.”

- Argumentatieve vaardigheid (redeneren)

“Je moet goed talig zijn, je moet antwoorden kunnen geven op vragen van leerlingen. Je moet je standpunten goed kunnen verdedigen, zodat het duidelijk wordt voor de leerlingen.”

“Wanneer je met een mentor in discussie gaat, zijn hun of de student zijn verklaringen ongegrond. Mensen geven nooit echt een verklaring voor je fout maar wel voorbeelden en dit helpt je niet. We moeten meer leren een antwoord staven.”

- Spelling

“spelling komt niet spontaan, moet er te veel bij nadenken om correct te spreken!”

“Bv. spelling in lesvoorbereidingen en andere formulieren.”

“Spelling: het is heel belangrijk dat je als toekomstig lkr. juist kan spellen, lesvoorbereidingen kan maken zonder spellingfouten ...”

- Vakterminologie

“Vakterminologie: wanneer je bv economie gaat geven moet je de juiste termen kunnen toepassen.”

In een tweede vraag werd studenten de vraag gesteld welke taalvaardigheden (bv. begrijpend en studerend lezen) en domeinen van taalkennis (bv. schooltaal) ze persoonlijk onvoldoende beheersten om de leertaken voor hun vak of module met succes te kunnen maken. Opnieuw werd ze gevraagd voorbeelden te geven bij aangekruiste onderdelen.

De top-5 hiervan is:

1. articulatie (10/22)
2. Standaardnederlands + spelling (9/22)
3. schrijfvaardigheid (8/22)
4. goed taalgebruik (correct, duidelijk, aantrekkelijk, gepast) (5/22)
5. parataal (4/22)

Studenten vinden dat ze tekortschieten voor articulatie (in mindere mate ook parataal) en beheersing van de standaardtaal. Ook het geschreven taalgebruik en de eisen van goed taalgebruik worden als zwaktes ervaren.

- Articulatie

“Ik spreek soms veel te snel waardoor de leerlingen mij niet altijd even goed verstaan. Zo kan er soms een deel van mijn les verloren gaan.”

“Ik heb vooral problemen met het spreken in Standaardnederlands, gecombineerd met articulatie en de grammaticale schrijfwijze. Ik heb hier vroeger nooit genoeg aandacht aan kunnen besteden, maar merk nu dat ik mij hier nog op moet verbeteren om beter te begrijpen zijn.”

“Ik praat vaak veel te snel waardoor ik minder articuleer. Ik probeer hier wel steeds op te letten en dit is dan ook al goed verbeterd (sic).”

- Standaardnederlands

“Standaardnederlands: bij sociale omgang te veel dialect.”

- Spelling

“Nog te veel dt-fouten.”

“Correcte Nederlandse taal spreken en schrijven is voor een leerkracht een vereiste om een goed voorbeeld voor de leerlingen te zijn.”

“Ik merk vaak dat mijn spelling van het werkwoord me in de steek laat, voornamelijk bij het schrijven van teksten binnen andere leergebieden.”

“En ik heb het moeilijk met mijn schrijftaal vooral met mijn grammatica en spelling.

“Bv. spelling in lesvoorbereiding en andere formulieren.”

“Spelling is hier het belangrijkste, zoals ik eerder al zei ben ik enorm slecht als het gaat om DT.”

“Ik maak nog steeds teveel ‘dt’ fouten.”

“Ook kan mijn spelling nog steeds verbeteren. Ik maak soms nog van die stomme spellingfouten.”

- Schrijfvaardigheid

“Taalfouten aanstippen in schrijftaken.”

“Ik laat taken, lesvoorbereidingen altijd nalezen door mijn ouders, omdat ze anders vol met fouten staan.”

“Slecht handschrift.”

- Goed taalgebruik (correct, duidelijk, aantrekkelijk, gepast)

“Ik heb het moeilijk om correct te spreken.”

“Met goed taalgebruik heb ik het hier dan vooral over het mondelinge. Ik krijg op stage wel eens te horen dat ik te monotoon spreek.”

- Parataal

“Lichaamstaal bij het spreken.”

In een derde vraag werden studenten bevraagd over de manier waarop docenten tekortkomingen vaststellen op het gebied van hun academische taalvaardigheid. studenten werden gevraagd de meest voorkomende vormen van feedback hierop aan te stippen zoals stappenplannen geven voor leertaken, (taal)steun geven bij opdrachten en zorg besteden aan een syllabus/cursus in klare taal. Verder werd er ook gevraagd welke noodzakelijke feedback of taalsteun voor de ontwikkeling van academische taalvaardigheid de studenten wenselijk vinden.

De top-5 hiervan is:

1. taalfouten verbeteren in schrijftaken. (14/22)
2. klassikale tips geven. (12/22)
3. taalfouten mondeling verbeteren .(11/22)
4. taalfouten aanstippen in schrijftaken. (10/22)
5. zelf verzorgde taal, waaronder Standaardnederlands hanteren (9/22).

- Taalfouten verbeteren in schrijftaken

“Zo worden in de lesvoorbereidingen de spelfouten eruit gehaald (ook bij een vak als Informatica waar je dit niet zo belangrijk zou kunnen vinden).

“Bv. fouten gezien tijdens stages.”

“Dit word (sic) door bijna alle leerkrachten gedaan die taken verbeteren.”

- Klassikale tips geven

Studeertips staan dit jaar in alle cursussen, wellicht heeft dit ook te maken met de invoering van de HAVO-student, maar toch is dit ook voor de reguliere student een

zeer goede zaak.”

“De meeste lectoren geven klassikaal tips mee, maar ook individueel. Bijvoorbeeld zoals bij de meer praktisch uitgewerkte lessen zoals Beeldopvoeding of Muzikale opvoeding.”

“Bv. fouten gezien tijdens stages.”

“Aanreiken van gepaste tips om problemen op te lossen.”

- Taalfouten mondeling verbeteren

“Ik word graag verbeterd (sic) via papier of mondeling.

- Taalfouten aanstippen in schrijftaken

“Onze lector Nederlands zorgt na iedere schrijftaak voor een bundel waarin we anoniem onze eigen fouten kunnen terugvinden. Deze fouten worden klassikaal besproken.”

- Zelf verzorgde taal, waaronder Standaardnederlands hanteren

Ten slotte werd gevraagd wie volgens de studenten het best geplaatst is om talig te begeleiden tijdens de opleiding en waar de taalbegeleiding zou moeten plaatsvinden.

- Wie is het best geplaatst om tijdens de opleiding talig te begeleiden?

De top-4 hiervan is:

1. docent Nederlands/communicatie(14/27)
2. taalcoach (12/27)
3. vakdocenten (11/27)
4. andere personen (2/27)

Zowel taaldocenten als andervakdocenten zijn volgens studenten het best geplaatst om talig te begeleiden met een lichte voorkeur voor de taaldocent of taalcoach.

- Andere personen

“Mensen in het werkveld.”

“Iemand die tijdens het lesgeven specifiek let op je taalgebruik en daar ook bruikbare feedback op geeft.”

- Waar moet de taalbegeleiding plaatsvinden?

De top-4 hiervan is:

1. in de les Nederlands/communicatie (14/27)
2. in/bij elk vak (13/27)
3. buiten de les via de taalcoach (4/27)
4. via begeleiding op afstand (1/27)

Studenten vinden dat de taalbegeleiding zowel in de taalles als bij elk vak moet plaatsvinden.

- In/bij elk vak

“behalve taalvakken (Frans/Engels)”

- begeleiding op afstand

“via elektronisch leerplatform”

2.1.3. Professionele taalvaardigheid

Onder professionele taalvaardigheid wordt wezenlijk die van de 13 doelen bedoeld. Het gaat daarbij om de talige rol van de (toekomstige) leraar om de leerlingen iets bij te brengen, iets uit te leggen (didactische competentie). Die talige rol van de leraar situeert zich in allerlei leergebieden in het basisonderwijs (leraar kleuteronderwijs, basisonderwijs; tegelijk ook leraar Nederlands), in specifieke niet-talvakken in het secundair onderwijs (leraar secundair onderwijs) of in het volwassenenonderwijs (leraar volwassenenonderwijs). Die talige rol is praktisch uitgewerkt in de publicatie *Dertien doelen in een dozijn* (<http://taalunieversum.org/onderwijs/publicaties/taalcompetenties>). In de *Basiscompetenties van de leraren* (<http://www.ond.vlaanderen.be/dvo/lerarenopleiding/index.htm>) worden de talige competenties beschreven in de functionele gehelen, bv. didactische vaardigheid in punt 1.11.

Ben je vertrouwd met :

- de publicatie *Dertien doelen in een dozijn* ?

- ja: 8
- nee: 7

- de taalcompetenties in de publicatie *Basiscompetenties van de leraren* ?

- ja: 8
- nee: 6

11 van de 27 studenten beantwoordden beide vragen over vertrouwdheid met de publicaties niet. 1 student op 27 beantwoordde 1 vraag van beide.

- Waarin vooral bestaat in jouw ogen de taalkant van je (toekomstige) rol als leraar?
 - Standaardnederlands, geen dialect hanteren als leraar

“Leerlingen een deftige taal te leren gebruiken i.p.v. hun dialecten. Dit is goed als je klanten hebt want die hebben de AN niet zo graag maar er moet nog altijd een beetje AN gesproken worden vind ik.”

“Een correct taalgebruik hanteren, Standaardnederlands

“Bij kleuters is het nodig om standaardnederlands (sic) te gebruiken, want zij nemen heel veel taal over van volwassenen.”

“Algemeen Nederlands praten.”

“Zorgen dat ook je leerlingen correct Standaard Nederlands spreken en kunnen schrijven.”

“Het proper en deftig spreken tegen over ouders, directie.”

“Als leerkracht heb je ook een voorbeeldfunctie, dus is het belangrijk dat jij zelf ook algemeen Nederlands hanteert.”

“Meer letten op mijn dialect.”

“Standaardnederlands.”

- correct taalgebruik hanteren

“Een correct taalgebruik hanteren.”

“De leerlingen zo foutloos mogelijk leren schrijven en nadruk leggen op spelling en grammatica.”

“Het corekt (sic) spreken: juist vervoeg, lid worden juist aanbrengen.”

“Geen spellingfouten noteren op het bord.

Spellingfouten van de lln (voorbeeld op een toets of taak) ontdekken, verbeteren en de lln hierin begeleiden.”

“Het hanteren van een correct taalgebruik, als voorbeeld voor de leerlingen.”

“Zorgen dat ook je leerlingen correct Standaard Nederlands (sic) spreken en kunnen schrijven. “

“In de biologie lessen is het gewoon belangrijk dat je zelf let op een correct taalgebruik, zowel schriftelijk als mondeling, en dat je dit ook controleert bij de leerlingen en hen verbeterd (sic) waar nodig.”

“Ook al zijn mijn keuzevakken niet meteen rechtstreeks verbonden aan het Nederlands als een taal, toch zal ik waar toepasselijk altijd correct Nederlands moeten spreken en schrijven. De leerlingen zouden anders het idee kunnen krijgen dat ze slechts tijdens de lessen Nederlands correct moeten spreken en schrijven. “

“Ik vind dat taal in elke les aan bod moet komen, dus ook in mijn vakken. Ik merk dat taal een steeds belangrijkere rol inneemt in het onderwijs. Zo is bijvoorbeeld wiskunde ook zeer talig. Het is belangrijk als leerkracht dat je ervoor zorgt dat je leerlingen alles begrijpen, dat je hen woordraadstrategieën meegeeft en hun taal ook probeert uit te breiden.”

Je moet ook mondeling sterk staan voor de kleuters correcte taal aan te bieden.”

“Leerlingen leren correct zonder spellingfouten te leren schrijven.”

- vaktaal /vakterminologie/schooltaal

“De leerlingen met taal kennis laten maken en de juiste vakterminologie meegeven.

“Leerlingen met problemen in verband met taal begeleiden. Leerlingen vertrouwd maken met schooltaal en vakterminologie.”

- woordenschatverrijking en woordenschatstrategieën

“Ik vrees dat de leerlingen een groot stuk van hun woordenschat niet meer van thuis meekrijgen, de school moet hier zijn verantwoordelijkheid in nemen.”

“Kinderen taalvaardiger maken door hen aangepaste woordenschat, spelling ... aan te reiken.”

“Kleuters voldoende woordenschat bijbrengen om zich goed te kunnen uiten.”

“Het is belangrijk als leerkracht dat je ervoor zorgt dat je leerlingen alles begrijpen, dat hem woordraadstrategieën meegeeft en hun taal ook probeert uit te brieden (sic).”

- taal aanbieden en uitlokken

“Dat je taal kan aanbieden in de kleuterklas.

“Taal uitlokken bij kleuters.”

“Taal aanbieden aan de kleuter.”

“Het helpen met hun taal verder te verrijken.”

“Ze (kleuters) plezier laten beleven aan taal -> voorlezen, rijmen,...”

- taalondersteuning aan taalzwakken

“Taalarme kinderen te ondersteunen en begeleiden.”

- voorbeeldfunctie taal

“Wij moeten het goede voorbeeld geven aan onze leerlingen door ons zelf ten volle bewust te zijn van hoe men goed en vlot met onze taal kan omgaan. Het is aan de leraar om leerlingen actief te betrekken in het verwerven van een goede kennis en gebruik van onze moedertaal.”

“Je als leerkracht jezelf ook voortdurend bijschaven op taalgebied (bijscholing, ...).”

“Alles begint met taal. Wanneer je als leerkracht een van de vier taalvaardigheden niet voldoende beheerst ben je ook niet in staat om je leerlingen voldoende taalvaardig op te leiden.”

“Informatie opzoeken en verwerken.”

“Goede articulatie, goede zinsbouw,

“Goed spreken.”

*“Als leraar vind je het luisteren belangrijk van de kleuters + de leerkrachten
Ook het luisteren naar de kleuters..”*

*“Er moet als leerkracht aan alle aspecten van taal evenveel aandacht besteedt
(sic) kunnen worden.”*

- Werken aan de vier vaardigheden

“Leerlingen leren teksten in artikels die we dagelijks in kranten en dagbladen lezen, te begrijpen.

Leerlingen aanmoedigen te lezen.

Leerlingen leren op een juiste manier te communiceren. Leren argumenteren en discussiëren.

Leerlingen leren keuzes maken.

Leerlingen leren hun mening op een juiste manier te verwoorden.

Leerlingen leren een verslag, kritische bespreking, een sollicitatiebrief leren schrijven.”

- Waar besteedt men in je lerarenopleiding aandacht aan de taalcompetenties van leraren? (in welke vakken, in feedback op de mondelinge en schriftelijke producten van de studenten, in de oefen- en stagelessen, in de stagebesprekingen, elders)

- vakken

“Nederlands, Frans”

“taal en leren”

“taalcompetentie”

“agogische vaardigheden”

“communicatie”

“taalcoach, taalbegeleiding, Huis van het Nederlands”

“taal”

“OVAC taal”

“PAV Nederlands”

“biologie: ij-klank”

“communicatie en overleg”

“Ik heb het volledige pakket taalcompetenties doorlopen, dat liep over drie semesters, dat was veel te weinig en er werd niet streng (domein 8) genoeg opgetreden.

Tijdens de gewone lessen gaat er enkel bij de lessen Nederlands aandacht uit naar taalcompetenties.”

“- creatief met taal

- stem

- prentenleerboeken in beeld

- labo: schrijfvaardigheid

Over het algemeen in alle vakken.”

- feedback op mondelinge en schriftelijke producten

“presentaties, voordrachten”

“presentaties voor vakpraktijkcomponent”

“taken, opdrachten”

“lesvoorbereidingen: verbeteren, taalfouten”

“schriftelijke producten”

“Daarnaast wordt hier wel ook erg naar gekeken bij de mondelinge en schriftelijke producten die we doorheen het jaar dienen in te leveren en bij de stages.”

- oefen- en stagelessen

“stages”

“demolessen”

“ateliers”

“stageles PAV”

- stagebespreking

- “werkplekleren”

- Op welke manier is je lerarenopleiding (als team, individuele lectoren/docenten) met deze taalcompetenties bezig?

- Via taalvak

“Vooral via het vak taal en leren!”

- Via controle op taalgebruik en Standaardnederlands

“In bijna elke les wordt erop gelet of wij wel algemeen Nederlands spreken. Ook bij stages zijn de lectoren die komen kijken streng op het taalgebruik. Ook bij de evaluatieformulieren wordt er een veld voorzien in verband met taal (domein 9). Onze lectoren gebruiken ook meestal algemeen Nederlands.”

- Via feedback

“Door je te corrigeren waar mogelijk tijdens de lessen, mondelinge oefeningen, tijdens de stage, ...”

“Voor het geven van individuele feedback, maar ook door deze informatie door te

spelen naar de betrokken lectoren of ons als student door te verwijzen naar een taalcoach.”

- Via het vak taal

“Er wordt veel aandacht aan besteed in de lessen Taalcompetenties.”

- Via andere vakken dan taal

“ en je kan eventueel ook bij je vakdocenten terecht voor de nodige begeleiding.”

“Bij LO denk ik dat ze vrij weinig bezig zijn met taalcompetenties. In het eerste jaar hebben ze wel gewerkt aan het leren instructies geven. Dit tijdens de didactische ateliers. We zijn ook met taalcompetenties bezig tijdens lessen OVA C Taal. Bij PAV zijn we bezig met het project ‘Oral History’ waarbij we leren interviews van leerlingen in het beroepsonderwijs te verbeteren. Ook hebben we af en toe PAV Nederlands. “

- Via het hele team van docenten (taal en andervak)

“Ik vind persoonlijk dat je merkt dat alle docenten hier samen aan werken, het is niet enkel de leerkracht taalcompetenties die zich hiermee bezig houdt. De docenten werken hier duidelijk samen als een team.”

“Ik denk wel als team , maar naar ons toe komt het soms over als individueel door de lectoren. De ene let er al harder op dan de andere.”

“Vooral de lectoren van de taalvakken zijn hier uitermate mee bezig, maken hier ook tijd voor in de contacturen. Andere lectoren doen dit als de gelegenheid zich voordoet in de vakken, ofwel zeggen ze het na je stage. Zowiezo (sic) letten alle lectoren erop dat je geen platvloers taaltje spreekt/schrijft als je lesgeeft, of ergens voor andere lln moet microteachen bijvoorbeeld.”

“Tijdens taalvaardigheid werken we rond schrijfvaardigheid en spreekvaardigheid en tijdens de lessen informatiekunde werken we rond opzoekvaardigheid.”

“Tijdens stages mondelinge feedback geven.”

“Theoretisch.”

“Praktisch: oefeningen in de klas.”

“Tijdens taalvaardigheid.”

“Tijdens opzoekingswerk.”

- Via talige inspanning en leertaken

“Door lesvoorbereidingen zo taalkundig mogelijk voor te bereiden, door artikels te lezen, door taken te maken (groepswerken, portfolio’s), door de stages. Dagelijkse omgang met collega’s en lectoren.”

“paper, taalportfolio, verhaal op cd zetten”

“Schrijfopdrachten”

“Tijdens het spreken zelf met docenten, leerlingen enz. “

“Tijdens de les zelf.”

“Evalueren van eigen taal tijdens stage.”

“Veel schriftelijke opdrachten tijdens taalvaardigheid.”

“Enkele mondelinge presentaties.”

“Tips over lichaamshouding.”

“Ik ken mijn werkpunten en hou hier ook steeds rekening mee bij het geven van presentaties. Zo probeer ik ervoor te zorgen dat ik niet te snel praat en duidelijk articuleer.

Ook in mijn lesplannen let ik erop dat ik geen spelling en/of grammatica fouten maak.”

“Tijdens het opstellen van een bundel die je willen geven aan de medestudenten bij een voordracht, bij het maken van de geïntegreerde opdracht.”

- Via taalbegeleiding

“Door extra taalbegeleiding aan te bieden.”

“Huis van het Nederlands.”

“Ik weet er niet direct een antwoord op ...?!”

- Op welke manier ben jij zelf met de ontwikkeling van je taalcompetenties als toekomstig leraar nu bezig (in je praktijk, in je taalportfolio,...)?
- Door de taallessen te volgen

“Door het vak taal en leren te volgen. Ook tijdens de praktijk lessen probeer ik voldoende hierop te letten.”

“Dit beperkt zich in mijn geval tot de lessen taalcompetenties en de lesvoorbereidingen voor het vak informatica. (De lesvoorbereidingen voor het vak Engels worden in het Engels gemaakt).”

“Door de vakken te volgen (sic).”

“Tijdens taalvaardigheid werken we rond schrijfvaardigheid en spreekvaardigheid en tijdens de lessen informatiekunde werken we rond opzoekvaardigheid.”

“Lessen van taalvaardigheid.”

“Leergroepen.”

- Door Standaardnederlands en geen dialect te hanteren

“Ik probeer buiten mijn werk mooier Nederlands te praten. Omdat wij met veel klanten zitten op het werk, die graag niet zo’n mooi Nederlandse taal horen pas ik mij aan, aan hen. Maar ik probeer toch om mooi Nederlands te praten zonder dialect. Wat er is ingegroeid kan niet op 1 jaar plots veranderen.”

“In bijna elke les wordt erop gelet of wij wel algemeen Nederlands spreken. Ook bij stages zijn de lectoren die komen kijken streng op het taalgebruik. Ook bij de evaluatieformulieren wordt er een veld voorzien in verband met taal (domein 9). Onze lectoren gebruiken ook meestal algemeen Nederlands.”

“De vakdocenten hameren op vaktaal, de docenten communicatie/taal proberen de algemene ontwikkeling te verzorgen. Het is bij ons echter perfect mogelijk om het meest platte, boertige dialect te gebruiken in de lessen op de campus.”

“Ik probeer er zeer hard op te letten tijdens de stage, ook al tijdens het voorbereiden van de lessen probeer ik (eventueel voor de spiegel) te oefenen hoe ik iets ga verklanken/zeggen. Desondanks vind ik het toch bijzonder confronterend als ze mij steeds vertellen dat ik toch wat moeten proberen werken aan mijn dialectische klanken.”

“Dagelijks probeer ik ook tegen iedereen Standaardnederlands te praten.”

“Dagelijkse omgang met collega’s en lectoren.”

“Opletten voor dialect + proberen AN te praten.”

- Door correct taalgebruik te hanteren/teksten proef te lezen op correct taalgebruik

“Door gewoon meer op mijn fouten te letten omdat ik weet waar ze zitten.”

“In de praktijk opletten op het gebruiken van correct taalgebruik.”

“In mijn stageverslagen/lesvoorbereidingen/scripties probeer ik steeds alles nog eens na te kijken op eventuele taalfouten/fouten tegen de spelling om ze eruit te verwijderen. Of ik laat het nakijken door een objectieve derde persoon, die ze misschien sneller zal ontdekken dan ikzelf.”

“Ik lees ook al mijn taken, mails (naar lectoren en mentoren) na om er de fouten uit te halen. Ook laat ik ze nalezen door mijn ouders, die vooral de fouten aanduiden maar niet verbeteren. Ik verbeter ze dan.”

“Ik lees ook al mijn taken, mails (naar lectoren en mentoren) na om er de fouten uit te halen. Ook laat ik ze nalezen door mijn ouders, die vooral de fouten aanduiden maar niet verbeteren. Ik verbeter ze dan.”

- Door bewust aan eigen vaardigheden en spelling/woordenschat te werken

“Boeken lezen om de basiswoordenschat uit te breiden.”

“Ik probeer zo veel mogelijk te lezen.”

“Door artikels te lezen.”

“Veel voorlezen en vertellen tijdens stage.”

“Het voorlezen.”

“Over het algemeen voldoende met taal bezig zijn.”

“Ik maak met behulp van een handboek individueel oefeningen op de spelling v/h/ werkwoord.”

“Oefenboekje spelling in verband met mijn werkwoordsfouten.”

- Door stagetips toe te passen

“Maar natuurlijk probeer je tips die gegeven werden ook tijdens je stage toe te passen (hoe vertel ik een verhaal, hoe verwerk ik een tekst zodat deze zich meer op het niveau van de leerlingen bevindt,...)”

“Vooral tijdens de voorbereiding van stagelessen probeer ik de instructies die ik moet geven of de uitleg die ik moet geven zo duidelijk en eenvoudig mogelijk te formuleren. Ik doe dit hoofdzakelijk mentaal maar soms schrijf ik ook de uitleg of instructies op!”

“Taal tips.”

- Door op taal te letten tijdens lesvoorbereidingen en stages

“Door lesvoorbereidingen zo taalkundig mogelijk voor te bereiden.”

“Lessen grondig bekijken en zelf inoefenen wat de lln. ook zullen maken. Zo ondervinden waar de fouten kunnen zitten.”

“Evalueren van eigen taal tijdens stage.”

“Door te letten op taalfouten in voorbereidingen.”

“Door te letten op taalfouten in voorbereidingen.”

- Door leertaken in de opleiding

“Door taken te maken (groepswerken, portfolio's).”

“Tijdens het opstellen van een bundel die je willen geven aan de medestudenten bij een voordracht, bij het maken van de geïntegreerde opdracht.”

“Veel schriftelijke opdrachten tijdens taalvaardigheid.”

“Enkele mondelinge presentaties.”

“Door een taalportfolio (5) en paper op te stellen.”

“Dit gebeurt vooral aan de hand van portfolio’s.”

“Ik probeer een taalportfolio bij te houden zodat ik goed weet waaraan ik nog moet werken.”

“Tijdens gewoon schrijf opdrachten (sic).”

“Schema maken.”

- Door externe taalbegeleiding

“Ik ga regelmatig langs bij de logopediste en probeer de opgegeven oefeningen thuis ook zelf uit.”

“Ik ga wanneer het lessenrooster het toelaat naar taalremediëringslessen.”

“Ik volg sinds kort taalremediëring en doe ook al sinds december '08 logopedie.”

“Huis van het Nederlands.” (4)

- Welke knelpunten ervaar je in je lerarenopleiding bij de ontwikkeling van deze taalcompetenties voor je toekomstige rol als leerkracht?

- Algemeen

“Ik ervaar geen knelpunten.”

“DT is een enorm probleem voor mij. Je hebt als student van lerarenopleiding enorm veel taken, lesvoorbereidingen maken enz. ... ik doe dan ook nog eens 2 à 3 x per week logopedie. Waardoor het voor mij niet makkelijk was nog eens tijd te vinden voor naar de taalremediëring te gaan. “

“Globaal gezien wordt hier in de vakdidactiek en andere opleidingsdelen, te weinig aandacht aan besteed! (6)”

“Standaardnederlands, spelling, grammatica en de vakterminologie beheersen zijn de grootste punten waar nog aan gewerkt moet worden.”

“Ik heb nog een jaar en enkele maanden te gaan om deze competenties op een zo hoog

mogelijk niveau te beheersen. Ik verwacht dat dit wel zal lukken. Oefenen, oefenen, oefenen is de boodschap.”

“Het deftige Nederlands zonder het dialect eraan.”

“De dialectische invloeden in mijn taal zullen een aanhoudend aandachtspunt zijn waar ik zal moeten blijven op letten.”

“Het enige knelpunt dat ik momenteel dan bedenken is dat ik wel weet dat ik dialectische klanken heb, reeds in het 1ste jaar werd dit duidelijk, maar niet echt wat ik er aan kan doen. Oké, ze zeggen wel in het 1ste jaar dat je dan best eens naar de logopedist kan gaan, maar niet iedereen heeft daar zomaar tijd voor. Misschien zou men ook wat tips kunnen geven die we thuis zouden kunnen doen om het al wat in te oefenen.”

“Meer letten op mijn dialect.”

“Articulatie”.

“Dialectisch.”

- Standaardnederlands, geen dialect

- Formuleervaardigheid

“En ook hoe je bepaalde dingen moet gaan formuleren.”

- Correct taalgebruik

“Vooral de voorkennis lijkt mij hier een knelpunt, de docenten aan de hogeschool hebben volgens mij veel werk om de fouten die er bij de studenten nog in zitten uit het middelbaar onderwijs eruit te halen.”

“Eigenlijk ben ik heel goed geholpen door de testjes op de –dt regel en op spelling, hierdoor werd ik gestimuleerd om er nog wat meer aan te werken.”

“Spelling van het werkwoord blijft voor mij een echt knelpunt voor de taalcompetentie als toekomstig leerkracht.”

“Spellingfouten.”

- Vormgeving

“Misschien zou het wel handig zijn dat er in de opleiding meer aandacht wordt besteed aan het opstellen van bordschema’s en bordschrift.”

- Schrijfvaardigheid

“Ook zijn extra oefeningen betreffende formele correspondentie wenselijk.”

“We blijven lang stilstaan bij geschreven taal. Voor sommige leerlingen blijkt dit nodig te zijn maar dan vind ik dat ze in het eerste jaar taal moeten volgen.”

- Leesvaardigheid

“Teksten lezen en het belangrijkste eruit halen.”

- Assertiviteit

“Meer het zelfvertrouwen zoeken om discussies te weten.”

“Ik heb het vooral moeilijk met zelfzeker zijn in de klas, maar dit is niet waar wij in de les taal aan moeten werken.”

- Parataal

“Lichaamstaal.”

2.2 Lerarenopleiders

2.2.1. Starttaalvaardigheid

Onder starttaalcompetenties of basale taalvaardigheden wordt verstaan luisteren (bv. uitleg docenten begrijpen), spreken (bv. spreekbeurten of andere presentaties houden), lezen (bv. toetsopgaven en examenvragen lezen en begrijpen), schrijven (bv. teksten samenvatten), interactie (bv. discussie voeren) en bijbehorende strategieën (bv. info opzoeken). Daarnaast valt kennis en gebruik van het Standaardnederlands ook onder dit gebied. Ook de kennis van de systematiek van taalgebruik (bv. passend taalgebruik met juiste register of 'toon') en taalsysteem (kennis over grammatica, spelling, interpunctie...) valt hieronder. Ook attitudes tegenover taal en taalgebruik vallen hieronder.

Voor de vereiste taalvaardigheid aan de start van de lerarenopleiding werd onder de lerarenopleiders gepeild naar de 3 onderdelen (bv. spreekbeurten of andere presentaties houden, Standaardnederlands, teksten samenvatten) in volgorde van prioriteit waarop ze denken dat ze het meest tekort schieten. Er werd naar voorbeelden gevraagd van de aangekruiste onderdelen.

De top-5 van aangekruiste hiaten op het gebied van starttaalvaardigheid van studenten voor taaldocenten én andervakdocenten is:

1. grammatica, spelling, interpunctie (16/21)
2. passend taalgebruik (juiste register of 'toon')
3. Standaardnederlands (9/21)
4. zinsbouw (6/21)
5. zakelijke teksten schrijven + teksten lezen en verwerken (5/21)

De top-5 van aangekruiste hiaten op het gebied van starttaalvaardigheid van studenten voor taaldocenten is:

1. grammatica, spelling, interpunctie
2. passend taalgebruik (juiste register of 'toon')
3. zakelijke teksten schrijven
4. zinsbouw + Standaardnederlands + heldere taal
5. teksten lezen en verwerken

De top-4 van aangekruiste hiaten op het gebied van starttaalvaardigheid van studenten voor andervakdocenten is:

1. grammatica, spelling, interpunctie
2. teksten lezen en verwerken + passend taalgebruik (juiste register of 'toon') +
Standaardnederlands
3. zinsbouw + heldere taal
4. zakelijke teksten schrijven

Bij de uitspraken hieronder wordt er een onderscheid gemaakt tussen taaldocenten (td) en andervakdocenten (avd).

- grammatica, spelling, interpunctie

“De meeste studenten hebben een zeer beperkt inzicht in grammatica. Dit uit zich op allerlei manieren : moeite met het vinden van het onderwerp in de zin, geen verschil kennen tussen persoonsvorm en voltooid deelwoord, geen kennis van persoonlijk en bezittelijk voornaamwoord, foutief gebruik van verwijzwoorden, enz. “ (td)

“Grammatica, spelling, interpunctie: studenten maken zeer veel fouten ten aanzien van deze aspecten.” (td)

“d/t fouten, archaisch taalgebruik, die/dat door elkaar gebruiken...” (td)

“Instromende studenten beschikken vaak niet over de basale taalvaardigheden die ze, volgens de eindtermen S.O. in principe wel reeds verworven zouden moeten hebben. Het meest zichtbare (zeker ook voor niet taallectoren) zijn natuurlijk grammatica en spelling (in principe ook het eenvoudigst te remediëren.” (td)

“Vooral spelling en uitspraak.” (td)

“Basisspelling vaak onvoldoende.” (td)

“Mail van een student:

Goedemiddag Jaantje,

Tis hier met Yasmine e.

Tis imverband met het offerfeest ,normaal vindt dit plaats op donderdag maar tot eindelijk is het morgen offerfeest .

Ik wou u al al eerder verwittigen maar heb problemen gehad met de pc,mijn verontschuldigen daarvoor.

Dus het was even om te laten weten dat ik morgen niet in de les zal zijn,maar pas donderdag.

*Vriendelijke groeten ,
yasmine” (td)*

Veel DT-fouten in verslagen / voorbereidingen.” (avd)

“Er wordt algemeen te weinig aandacht besteed aan correcte spelling: men bestraft dit enkel nog in de les Nederlands. Zo kweekt men een lakse houding bij lln./studenten.” (avd)

“Ik stel vast dat studenten in toenemende mate fouten maken tegen de grammatica, spelling en interpunctie. Meestal zijn ze zich hier ook niet van bewust en weten ze niet hoe ze zichzelf kunnen corrigeren.” (avd)

- Passend taalgebruik (juiste register of ‘toon’)

“Studenten versturen heel wat e-mails. Toon en register van die berichten laten vaak te wensen over.”

“Vaag onderscheid tussen formeel en informeel taalgebruik.” (td),

“In het begin van de opleiding is het nodig de studenten er op te wijzen dat we ze de informele context moeten onderscheiden van de formele (zowel mondeling als schriftelijk).” (td)

‘Variatie in tempo/hoogte/kracht.’ (td)

- Standaardnederlands

“Onverzorgd mondeling taalgebruik (dialectklanken, onvoldoende articulatie,...).” (td)

“Studententaal = dialect/tussentaal. Vlotte omschakeling van dialect naar Standaardnederlands lijkt moeilijk. Attitudeprobleem? Gebrek aan interesse? Studenten krijgen weinig goede voorbeelden uit het dagelijkse leven, dialectische invloeden. “ (td)

“Veel cursisten, ook cursisten die al in de praktijk staan spreken Nederlands met een dialectische inslag en doen niet echt moeite om daar iets aan te veranderen, ze vinden dat ze op die manier meer contact maken met hun leerlingenpubliek.” (td)

*“Bij het lesgeven zelf, tijdens stages, wordt er vaak een vorm van tussentaal gebruikt.”
(avd)*

“Het valt mij op dat Antwerpse studenten vaak met een sterk Antwerps accent spreken en dat ook invloed van het dialect op de woordenschat erg groot is.” (avd)

“De studenten die mijn vakken volgen zijn meestal afkomstig uit Exacte Wetenschappen. Toegepaste wetenschappen, enz. Zij zijn minder taakgevoelig en hanteren vaak een tussentaal. Het adequaat hanteren van het Standaardnederlands als basiscompetentie van een leerkracht is voor hen geen prioriteit, en is zeker geen automatisme, waardoor de instromende studenten in spreken en schrijven niet op hun taal letten.” (avd)

“De laatste jaren stel ik eveneens vast dat een passend taalgebruik niet meer vanzelfsprekend is. In e-mailberichten (naar docenten, naar stagementoren,...) blijken studenten in toenemende mate een zeer informele taal te hanteren. Indien je hen hierover aanspreekt, zijn ze zich van geen kwaad bewust.” (avd)

- Zinsbouw

“Bij het schrijven van samenvattingen en kritische teksten blijkt dat de studenten het moeilijk hebben met zinsbouw en spelling.” (td)

“Heldere taal : de meeste studenten kunnen wel vlot en zakelijk schrijven maar verliezen zich nog in lange zinnen en zware woordenschat.” (td)

“In verslagen, lesvoorbereidingen kiest men vaak voor een zinsbouw die lijkt op mondeling taalgebruik.” (avd)

- Zakelijke teksten schrijven

“Dit heeft uiteraard gevolgen voor het schrijven van zakelijke teksten: het formuleren van goedgebouwde zinnen, het juiste gebruik van verwijswaarden, het correct vervoegen van de werkwoorden. Andere problemen liggen op het vlak van de (uiterlijke structuur van een tekst (o.a. inleiding, midden, slot; alinea's in het middenstuk; een kerngedachte per alinea).

De studenten onderschatten ook het belang hiervan. “ (td)

“De schrijfvaardigheid wordt opgebouwd op woord, zins en alineaniveau. Toch blijft het een probleem.” (td)

“Maar daarbovenop slagen instromers er vaak niet om een goed gestructureerde en heldere zakelijke tekst te schrijven (zowel wat betreft inhoud, opbouw, register als woordenschat loopt het fout).” (td)

“Studenten beseffen onvoldoende dat ook een wiskundige tekst in zinnen geformuleerd moet worden (waar dan formules, figuren, ... in geïntegreerd worden).” (avd)

- teksten lezen en verwerken

“Studenten ‘lezen hun spullen’ niet (goed genoeg). Zijn niet op de hoogte van afspraken enz. (ze blijken gewend te zijn om dat soort informatie ‘nog eens mondeling toegelicht te krijgen’ (‘luie lezers’). Ze zijn ook niet in staat om de informatie te halen uit informatieve teksten op hun niveau.” (td)

“Studenten hebben veel (schriftelijke) informatie te verwerken : teksten, taakopdrachten, examenvragen worden regelmatig slecht gelezen en fout begrepen, wat vaak negatieve gevolgen heeft.” (td)

“De studenten 2BaKO moesten een opdracht voor hun taalportfolio indienen. Deze opdracht werd hen schriftelijk gegeven, zowel in de bundel van de jaaropdrachten zelf; als nog eens ‘kort samengevat’ op HUBwise. Sommige studenten leverden delen van de opdracht niet in, ‘omdat ze de opdracht niet begrepen’. Het ging hier heus niet om een ingewikkelde taak, en nog minder om ingewikkeld taalgebruik van de docent. Op HUBwise plaatste ik een toelichting bij de beoordeling van deze opdracht, hier een stukje daaruit:

Studenten die in het 2de opleidingsjaar van een bachelor zitten, MOETEN in staat zijn een schriftelijke opdracht te begrijpen en tot een goed einde te brengen.

Indien je dus bv. een deel van de opdracht niet inleverde ‘omdat je niet wist dat dat moest’, is er werk aan de winkel. Dit moet je dan zeker in je POP opnemen, onderdeel LEESVAARDIGHEID; en dringende actie is vereist. Opmerkingen als ‘ik begrijp dit deel niet, dus leverde ik het niet in’ zijn uit den boze, van een student 2BaKO wordt een verantwoordelijkheidszin en initiatief verwacht: je hebt genoeg tijd gehad om mij (of je medestudenten) om verdere toelichting te vragen.” (td)

“Studenten hebben moeilijkheden met het zelfstandig verwerken van wetenschappelijk tekstmateriaal.” (avd)

2.2.2. Academische taalvaardigheid

Onder academische taalvaardigheid of schoolse taalvaardigheid in het leerplichtonderwijs wordt de taalvaardigheid verstaan, die nodig is om de lerarenopleiding tot een goed einde te brengen of om behoorlijk mee te kunnen in het hoger onderwijs. De student moet namelijk voldoende taalvaardig zijn om alle leertaken in de loop van zijn lerarenopleiding aan te kunnen.

Voor de academische taalvaardigheid (en taalkennis) in de loop van de lerarenopleiding werd in een eerste vraag onder de lerarenopleiders gepeild naar de drie onderdelen in volgorde van belangrijkheid die de studenten menen het meest van al verder te moeten ontwikkelen om hun leertaken voor hun vak of module goed te kunnen uitvoeren. Voor deze vraag werd een vragenlijst opgemaakt voor opleidingsgebonden leertaken en academische vaardigheid en taalkennis. Voor de opleidingsgebonden leertaken werd gepeild naar de vier vaardigheden (bv. spreken: Standaardnederlands hanteren; luisteren: observatie van een les; schrijven: verslagen schrijven; lezen: cursustekst/handboek begrijpen). Voorbeelden van de academische vaardigheid en taalkennis in de vragenlijst waren argumentatieve vaardigheid (redeneren), mondelinge taalvaardigheid en vakterminologie. Ook hier werd opnieuw naar voorbeelden gevraagd van de aangekruiste onderdelen.

De top-5 van aangekruiste hiaten voor opleidingsgebonden leertaken voor taaldocenten en andervakdocenten is:

spreken:

1. Standaardnederlands hanteren (10/21)

+

schrijven

1. verslagen schrijven (10/21)

lezen:

2. artikels lezen, begrijpen en bestuderen (8/21)

luisteren:

3.aantekeningen maken tijdens de les (6/21)

spreken:

4. deelnemen aan klassengesprek (5/21)

lezen:

5. studieteksten (cursustekst/handboek) begrijpen en bestuderen (5/21)

Als werkpunten voor academische taalvaardigheid worden door de lerarenopleiders voor opleidingsgebonden leertaken vooral spreken (Standaardnederlands) en schrijfvaardigheid (verslagen schrijven) voor de uit te voeren leertaken aangestipt.

Bij de uitspraken hieronder wordt er een onderscheid gemaakt tussen taaldocenten (td) en andervakdocenten (avd).

- Standaardnederlands hanteren

“Standaardtaal: dialect => klanken, uitdrukkingen, zinsbouw (vb. correct gebruik van voorzetsels).” (td)

- Artikels lezen, begrijpen en studeren

“Ik vind het belangrijk dat studenten op een kritische wijze artikels (betreffende de vakinhoud) kunnen lezen en de inhoud kunnen aanwenden om een werkstuk te maken.” (avd)

“De studenten moeten vakartikels, hoofdstukken uit handboeken e.d. lezen en er de essentie uit verwerken. Deze taken vragen een combinatie van schrijven en lezen.”

“Studenten hebben het moeilijk met het lezen van vakteksten. Hier de relevante informatie uithalen en weergeven in een samenvatting levert vaak problemen op.” (td)

“Studieteksten samenvatten + artikels lezen: onvoldoende woordenschat, inzicht in tekststructuren...”

- Aantekeningen maken tijdens de les

“In. hebben vaak moeite met het (correct) noteren v/d essentie -> leerstof gaat verloren door gebrekkige taalkennis/vaardigheden.” (avd)

De top-5 van aangekruiste hiaten voor taaldocenten en andervakdocenten voor academische vaardigheid en taalkennis is:

1. mondelinge taalvaardigheid (14/ 22)
2. schrijfvaardigheid (13/22)

3. begrijpend en studerend lezen (7/22)

4. spelling + vakterminologie (5/27)

5. argumentatieve vaardigheid (redeneren) + informatievaardigheid (info opzoeken via bronnen, internet...) + schooltaal (academisch taalgebruik) (4/22)

Als werkpunt voor academische taalvaardigheid en taalkennis wordt door de lerarenopleiders vooral mondelinge taalvaardigheid en schrijfvaardigheid voor de uit te voeren leertaken aangestipt.

- Mondelinge taalvaardigheid

*“Daarnaast is mondelinge taalvaardigheid een probleem, vooral naar expressie toe.”
(td)*

“Als lesgever is in de eerste plaats de mondelinge taalvaardigheid van belang: in de klas, op een klassenraad, op een ouderavond, ...”

“Bij het geven van drie microlessen moeten de cursisten toch wel hun mondelinge taalvaardigheid oefenen. De mondelinge taalvaardigheid is hier heel belangrijk.” (avd)

*“Peer teaching krijgt veel aandacht, via een apart opleidingsonderdeel Oefenlessen.”
(avd)*

“Tweegesprekken zijn emotioneel en qua argumentatie niet eenvoudig: vergt veel tact en veel oefening.” (avd)

- Schrijfvaardigheid

“Magere schrijfvaardigheid (zinsbouw, spelling) is te koppelen aan gebrekkige kennis van de grammatica.”

“Op schrijfvaardigheid wordt wat minder een beroep gedaan omdat leerkrachten vaak kunnen terugvallen op handboeken.” (avd)

- Begrijpend en studerend lezen

“Cursisten moet later in hun opleiding in staat zijn om boeken en tijdschriften te verslinden en te verwerken, zowel op gebied van algemene didactiek als in hun vakgebied.” (avd)

“Het zelfstandig kunnen verwerken van onderwijskundige literatuur; erover kunnen communiceren en begrippen op een correcte wijze kunnen gebruiken in verschillende contexten.” (avd)

- Spelling

“Gezien het belang dat er maatschappelijk wordt gehecht aan spelling, en omdat veel studenten er problemen mee ondervinden, moet ook hierop voortdurend de aandacht worden getrokken.”

- Vakterminologie

“Bij het geven van de microlessen hebben ze veel aandacht voor hun vakgebied – terminologie.” (avd)

- Argumentatieve vaardigheid (redeneren)

- Informatievaardigheid

“Ze moeten bij deze microlessen heel veel opzoeken in boeken of Internet (vooral leerplannen en hun lesinhouden. Efficiënte opzoekvaardigheden zorgen voor een sneller en beter resultaat.” (avd)

In een tweede vraag werd de lerarenopleiders de vraag gesteld welke taalvaardigheden (bv. begrijpend en studerend lezen) en domeinen van taalkennis (bv. schooltaal) hun studenten onvoldoende beheersen om de leertaken voor hun vak of module met succes te kunnen maken. Opnieuw werd ze gevraagd voorbeelden te geven bij aangekruiste onderdelen.

De top-5 hiervan voor taaldocenten en andervakdocenten is:

1. schrijfvaardigheid (12/21)
2. goed taalgebruik (correct, duidelijk, aantrekkelijk, gepast) (11/21)
3. mondelinge taalvaardigheid (spreekvaardigheid, gespreksvaardigheid) + argumentatieve vaardigheid (redeneren) (6/21)
4. begrijpend en studerend lezen + grammatica (5/21)
5. luistervaardigheid + algemene woordenschat (4/21)

De top-3 van aangekruiste hiaten van studenten voor taaldocenten is:

1. schrijfvaardigheid
2. goed taalgebruik
3. mondelinge taalvaardigheid + argumentatieve vaardigheid (redeneren) + begrijpend en studerend lezen + informatievaardigheid + Standaardnederlands + algemene woordenschat

De top-3 van aangekruiste hiaten voor andervakdocenten is:

1. schrijfvaardigheid + goed taalgebruik
2. argumentatieve vaardigheid (redeneren) + spelling
3. mondelinge taalvaardigheid

Bij de uitspraken hieronder wordt er een onderscheid gemaakt tussen taaldocenten (td) en andervakdocenten (avd).

- Schrijfvaardigheid

“Soms moet je de mails van stdn ook letterlijk ‘ontcijferen’, zie voorbeeld hieronder:

Beste Jaantje

Ik heb een vraag ivm met de stageweek. Op donderdag moeten wij een verhaal vertellen volgens de opmerking.

Omdat ik een gemengde klas heb van 4 en 5 jarige kleuters. Wilde ik graag: de kleren van de keizer voorlezen.

Voor mijn vertelkoffer had ik Kasper de kleermaker gekozen.

Nu is mijn vraag of het kan zijn dat het boekje: de nieuwe kleren van de keizer kan noemen?

Het boek 'de kleren van keizer' is een volwassenen boek van 325 pagina's.

Ik ben al naar de Standaard winkel geweest en ben op internet gaan zoeken, en ik vind enkel: de nieuwe kleren van de keizer, als prentenboek voor kleuters.

Zou u mij hierop een antwoord willen geven, zodat ik zo snel mogelijk het boekje kan gaan zoeken.

Met vriendelijke groeten

Sofie Debilde" (td)

"Een kleine minderheid van studenten is van bij het begin in staat om zelfstandig een stapsgewijze opbouw van een lesvoorbereiding op te schrijven. (Toepassen van een theoretisch kader uit de cursus). Pas na het klassikaal overlopen van een voorbeeld is de meerderheid in staat tot het maken van een goede schriftelijke voorbereiding." (td)

"Schrijven van (korte) zakelijke teksten blijkt voor veel studenten moeilijk." (avd)

"Schrijven van (korte) zakelijke teksten blijkt voor veel studenten moeilijk." (avd)

"Sommige instromende studenten hebben het moeilijk om een samenhangende tekst te schrijven met respect voor de regels van de standaardtaal: hoofdletters, interpunctie, keuze voegwoorden, woordenschat en "last but not least" de vervoegingen." (td)

- Goed taalgebruik

"Correct, duidelijk, gepast en aantrekkelijk schrijven! Studenten zijn vaak niet in staat om teksten te schrijven die beantwoorden aan alle criteria. Ze beperken zich al gauw tot het eerste criterium." (td)

- Mondelinge taalvaardigheid

"Tijdens mijn lessen is communicatie over en weer met studenten een constante. Ik merk hier een duidelijk tekort aan mondelinge taalvaardigheid. " (avd)

"Goed lesgeven staat en valt met aantrekkelijk communiceren en begrijpelijk communiceren." (td)

- Argumentatieve vaardigheid

"Argumentatieve vaardigheid (redeneren): Studenten kunnen moeilijk een eigen visie verdedigen en/of beargumenteren aan de hand van verzamelde informatie, verworven inzichten, enz." (td)

- Begrijpend en studerend lezen

"Voldoende linken kunnen zien tussen verschillende onderdelen en van daaruit voldoende kritische redeneringen kunnen maken en verwoorden." (td)

- Algemene woordenschat

“De woordenschat van de meeste studenten is beperkt. Dat levert problemen op in de klas en bij schrijftaken. Oefeningen op woordenschat verlopen moeizaam, en zelfs met oefening blijkt dat woordenschat erg laag scoort op het examen.” (td)

In een derde vraag werden lerarenopleiders bevraagd over de manier waarop ze aan hun studenten feedback geven als ze tekorten vaststellen op het gebied van hun academische taalvaardigheid en hun manier van aanpak.

De top-5 van wijzen van feedback geven voor taaldocenten en andervakdoecnten is:

1. klassikale tips. (9/21)
2. taalfouten aanstippen in schrijftaken + taalfouten verbeteren in schrijftaken . (8/21)
3. zelf verzorgde taal, waaronder Standaardnederlands hanteren. (7/21)
4. interactie bevorderen tussen student-opleider en studenten onderling (leren in interactie) + zorg ebsteden aan een syllabus/cursus in klare taal. (6/21)
5. stappenplannen geven voor leertaken. (4/21)

De top-3 van aangekruiste hiaten van studenten voor taaldocenten is:

1. taalfouten aanstippen in schrijftaken
2. klassikaal het probleem uitleggen + klassikaal tips geven + stappenplannen geven voor leertaken + interactie bevorderen tussen student-opleider en studenten onderling (leren in interactie) + zelf verzorgde taal, waaronder Standaardnederlands hanteren
3. wijzen op leesstrategieën + studeertips geven voor de syllabus + antwoorden op toetsvragen/examenvragen bespreken + taalsteun geven bij opdrachten (leren met (taal)steun)

De top-5 van aangekruiste hiaten voor andervakdocenten is:

1. zelf verzorgde taal, waaronder Standaardnederlands, hanteren
2. taalfouten aanstippen in schrijftaken + klassikaal tips geven
3. zorg besteden aan syllabus/cursus in klare taal
4. taalfouten mondeling verbeteren
5. aansluiten bij de voorkennis van studenten (leren in context) + interactie bevorderen tussen student-opleider en studenten onderling (leren in interactie) + zorg besteden aan klare taal in toetsvragen/examenvragen

Bij de uitspraken hieronder wordt er een onderscheid gemaakt tussen taaldocenten (td) en andervakdocenten (avd).

1. klassikale tips. (9/21)
2. taalfouten aanstippen in schrijftaken + taalfouten verbeteren in schrijftaken . (8/21)
3. zelf verzorgde taal, waaronder Standaardnederlands hanteren. (7/21)
4. interactie bevorderen tussen student-opleider en studenten onderling (leren in interactie) + zorg besteden aan een syllabus/cursus in klare taal. (6/21)
5. stappenplannen geven voor leertaken. (4/21)

- Taalfouten aanstippen in schrijftaken

“In de schriftelijke taken van de studenten stip ik de taalfouten aan en onderaan voorzie ik een lijstje van de meest voorkomende bv. “Aandachtspunten : herhalingen, werkwoordspelling, gebrek aan uiterlijke structuur”. (td)

- Taalfouten verbeteren in schrijftaken

“Duidelijke feedback over de aard van de gemaakte fout, maar geen verbetering.” (td)

- Zelf verzorgde taal, waaronder Standaardnederlands, hanteren

“Van een leerkracht wordt verwacht dat ze zelf het goede voorbeeld geeft, een taalleerkracht moet dus steeds, mondeling èn schriftelijk, het Standaardnederlands hanteren, zelf begrijpelijk, aangepast, correct en zo mogelijk aantrekkelijk schrijven, zelf structuur in haar teksten (o.a. syllabi) voorzien,...” (td)

“Bij hun gegeven microlessen (voorlopig enkel 1 gegeven dd 4/4/2009) worden hun taalonzuiverheden mondeling verbeterd. Bijvoorbeeld: “wieren” ipv werden – “wadden” ipv we hadden - dialectische uitspraak “kasken” “machien” ipk kastje machine.” (td)

“Wij proberen zelf te letten op onze taal en taalzuiverheid waardoor we een voorbeeld zijn voor de studenten.”

- Interactie bevorderen tussen student-opleider en studenten onderling (leren in interactie) + zorg besteden aan een syllabus/cursus in klare taal.

“Door interactie in het klasgebeuren studenten stimuleren om samenhangen tussen leerstofonderdelen te zoeken. Aan de hand van mindmaps samenhangen leren ontdekken tussen verschillende hoofdstukken in de cursus. Vakterminologie in mindmaps gebruiken.” (avd)

- Zorg besteden aan een syllabus/cursus in klare taal

“Zorg besteden aan cursus die zeer duidelijk gestructureerd is.” (avd)

- Stappenplannen geven voor leertaken

“Gezien het belang van het schrijven van zakelijke teksten (voor de opleiding en later) heb ik voor de studenten een procedure opgemaakt voor het schrijven van deze teksten (volgens de OVUR). Het is belangrijk dat we andere talige ‘kerntaken’ selecteren en ook hiervoor stappenplannen opmaken.” (td)

“Stappenplannen/ checklisten voor diverse spreek- en schrijftaken (bijvoorbeeld presentatie, kritische commentaartekst, samenvatting, ...)” (avd)

“De studenten worden permanent geëvalueerd. Schrijftaken worden opgesplitst in deeltaken. Op deze taken krijgen de studenten feedback. In de lessen wordt aandacht besteed aan oplossingsgerichte strategieën.” (td)

- Andere:

“Wekelijks stemvormende oefeningen (articulatie, resonantie, ademhaling, stemregisters) tijdens de lessen muzikale vaardigheden.

Voorbeelden van schriftelijke lesvoorbereidingen aanbieden in mijn cursus muziekdidactiek.” (avd)

“Structuur aanbrengen in schrijftaken.” (td)

In een voorlaatste vraag over de academische taalvaardigheid werd lerarenopleiders de stelling voorgelegd ‘elke leerkracht is taalleerkracht’. Elke leerkracht is taalontwikkellende lerarenopleider of een opleider die taalgericht vakonderwijs geeft. Er werd gevraagd of de opleiders het al dan niet eens zijn met de stelling en gepeild naar hun standpunt hierover.

‘Elke leerkracht taalleerkracht’.

Akkoord: 19

- taaldocenten: 12
- andervakdocenten: 7

Niet akkoord: 0

- taaldocenten: 0
- vakdocenten: 0

Akkoord en niet akkoord: 2 (1 taaldocent + 1 andervakdocent)

Niet van toepassing: 1 docent

Voor de uitspraken wordt er een onderscheid gemaakt tussen taaldocenten (td) en andervakdocenten (avd).

- Taaldocenten: akkoord

“Taal en leren zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden.”

“Onderwijs verloopt via taal. Didactiek is een vorm van talige communicatie, niet van onderwijskunde.”

“Taal is het instructiemiddel dat we allemaal hanteren. En omdat elk leergebied zijn eigen terminologie heeft, moeten de niet-taalvaklectoren aandacht besteden aan hun eigen taalgebruik. Het ligt niet in de mogelijkheid van de taalleerkracht dit op hun eigen houtje te doen. Bovendien verwachten we van de studenten dat zij in hun praktijk de leerlingen voortdurend een rijk taalaanbod, in Standaardnederlands aanbieden (als de leerlingen niet op school worden geconfronteerd met het AN, waar dan wel, op tv ?). Volgens het principe van “Teach as you preach” moeten de lerarenopleiders daarom zelf ook “taalontwikkelen” lesgeven.”

“Taal is een aandachtspunt in alle vakken. Zeker voor een leerkracht in opleiding gaat het niet op dat je enkel bij taalvakken correct taalgebruik hanteert.”

“Ook van onze studenten verwachten we dat zij in staat zijn om bewust om te gaan met talige hindernissen van hun leerlingen, schooltaal en vaktaal.... Dat kan alleen als wij hen daarvan bewustmaken en hen daarvoor opleiden.”

“Taalgericht vakonderwijs is goed voor de leerling zowel op vlak van het onderwezen vak als voor zijn algemene taalvaardigheid. Twee vliegen in 1 klap dus. Het vergroot de kansen van de leerling.”

“Elke leraar hanteert de taal en geeft (moet geven) zo ook het goede voorbeeld geeft: voorbeeldfunctie + remediërende functie (woordenschatuitbreiding, correct taalgebruik enz.).”

“In het onderwijs, en zeker in de lagere school, staat of valt het vakonderricht met de taalkennis (zie scholen met veel “anderstaligen”).”

“Het is pas als iedereen aandacht besteedt aan taak, de cursisten het belang ervan zullen inzien en de cursisten later zelf ook het goed voorbeeld moeten geven aan hun leerlingen.”

“Het een werkt niet zonder het ander.”

- Andervakdocenten: akkoord

“In onderwijs en opvoeding gaat het om het delen van verhalen. Verhalen waarin culturele eigenheden worden bevroegd, gedeeld en worden ontdekt. In elk vak heb je specifieke vakterminologie die verworven en verwerkt moet worden. Zo niet wordt een deel van het verhaal niet begrepen en kan het ook niet worden doorgegeven aan andere generaties.”

“Taal zit verweven in quasi elk vak -> tijd is een talig vak: formuleren, heldere teksten zijn hier zeer belangrijk aansluiten voorkennis: zowel bij de voorkennis uit het middelbaar (verschillende niveaus) als bij de voorkennis uit lagere opleidingsjaren. “

“Het is belangrijk dat toekomstige leerkrachten voldoende taalvaardig zijn. Dit kan beter bereikt worden wanneer elke lerarenopleider aandacht heeft voor taalgericht onderwijs en het goede voorbeeld geeft.”

“Omwille van de kracht van de voorbeeldfunctie.”

“Omdat iedereen in zijn of haar lessen Nederlands gebruikt.”

“Omdat het goed kunnen gebruiken van taal in al zijn facetten een essentiële competentie is van een leraar en bovendien niet los gezien kan worden van het vak dat onderwezen wordt.”

“Omdat taal een essentieel element is van het leerproces. Indien taal stopt, dan stopt het leren.”

“Omwille van de voorbeeldfunctie als leraar, het belang van goed taalgebruik (gepast taalniveau, aanleren vakterminologie e.d....)”

“Omdat je voor de klas steeds met taal bezig bent? In die zin ontwikkel je mee/stimuleer je de taalontwikkeling bij studenten leerlingen. Dat er nuances zijn, of andere accenten gelegd worden binnen de verschillende vakken/vakgebieden lijkt mij logisch (in een vak Houtbewerking moet er op een andere manier aan taal gewerkt worden dan bijvoorbeeld Nederlands.”

- Taaldocent: akkoord en niet akkoord

Akkoord:

“Ik ben nog altijd van het principe: wie een goed voorbeeld krijgt, leert beter (en ook wel ‘teach what you preach’).”

Niet akkoord:

“Uit de praktijk blijkt dat niet alle opleiders zelf ‘taalsterk’ zijn. De voorbeelden van schrijffouten (bv. in mails) en mondelinge fouten tegen de meest uiteenlopende taalaspecten (bv. tijdens een vergadering) zijn legio.”

- Andervakdocent: akkoord en niet akkoord

Akkoord:

“Sowieso heb je een modelfunctie als docent. Mensen nemen onbewust taalgebruik over wanneer ze gedurende een lange periode in een “nieuwe” omgeving vertoeven. Ik gebruik bijvoorbeeld bewust metaforen of poëtisch taalgebruik in mijn lesgeven om zo studenten te ‘prikken’ tijdens een theoretische les. Ik merk ook een groei in taalgebruik bij eerstejaarsstudenten op het einde van het jaar. Dit is zeker te wijten aan contacturen met docenten en de omgang met hun mentor tijdens de stages.”

- Niet akkoord:

“Er bestaat ook een communicatiemiddel dat taal overstijgt. Muziek is een universele taal. Er zijn geen woorden die gevoelens kunnen verwoorden die door muziek naar boven komen. De muzikale uitdrukking van mensen legt de ziel bloot over hun ‘zijn’. Gelukkig zijn muzische vakken zoals beeld, beweging, media en muziek er om studenten die als ‘taalzwak’ worden beoordeeld, toch kansen te geven om zich uit te drukken. Kunstvakken bieden een gelegenheid om het rationele te overstijgen. Studenten leren in deze lessen hoe ze met deze vakken jonge kinderen dezelfde (niet talige) uitdrukkingkansen kunnen geven.”

In een laatste vraag naar de academische taalvaardigheid werden specifiek de andervakdocenten onder de lerarenopleiders gevraagd of ze vonden dat talig begeleiden van hun studenten bij de leertaken in hun vak/module al dan niet tot hun opdracht behoort. Er werd ook naar hun standpunt hierover gevraagd. Indien ze vonden dat die rol ze niet toekomt, dan werd hun gevraagd wie dan wel die taak zou moeten vervullen.

- Ja: 11 andervakdocenten

“Taalbegrip is essentieel om lerenden tot effectief en doeltreffend leren te brengen.”
“Ik vind het belangrijk dat studenten in een lerarenopleiding met een goede taalbasis aan de slag kunnen. Een goede basis voor taal, verwerf je niet alleen in de vakken ‘Nederlands’. Indien een student kampt met zware tekorten op vlak van taal, dan is het wel de taal van de andervakdocent om deze student door te verwijzen naar een lector Nederlands, de logopediste of een taalcoach.”

“Ik denk dat taal in het hele curriculum een belangrijke plaats moet innemen en dat kan enkel wanneer alle docenten op een bewuste en actieve manier met taal bezig zijn binnen hun eigen vakdidactiek.”

“Het is een noodzaak: de essentie van het vak gaat verloren als studenten ongestructureerd (en vol taalfouten) teksten opstellen. Zo kan ook de vertaalslag naar hun doelpubliek niet correct verlopen.”

“In het onderwijs, en zeker in de lagere school, staat of valt het vakonderricht met de taalkennis (zie scholen met veel ‘anderstaligen’).”

“Omwille van de stelling, zeker in een lerarenopleiding.”

“Het goed kunnen gebruiken van taal in al zijn facetten is een essentiële competentie van een leraar en kan bovendien niet los gezien worden van het vak dat onderwezen wordt.”

“Ja, maar toch vind ik dat de taak om studenten talig te begeleiden in bepaalde gevallen te omvangrijk of gespecialiseerd wordt en ze beter uitbesteed wordt aan een taalcoach. Ik heb daarom op de OWV voorgesteld om samenwerking te zoeken met Linguapolis, maar mijn collega's zijn me daar niet in gevolgd.”

“Diepe verwerking van leerinhouden wordt pas gerealiseerd doorheen het talig bezig zijn met het vak en met de vakinhoud.”

“Omwille van het groter leereffect bij cursisten.”

“Taal en taalgebruik voor een klas zijn een essentieel onderdeel van het ‘leraar-zijn’”. Door goede taal en een goed taalgebruik kan je je klasgebeuren naar een hoger niveau tillen.”

“De leerlingen zijn zonder voldoende taalvaardigheid ook niet in staat om vakgebonden taken succesvol uit te voeren.” (td)

- Nee: 1 andervakdocent

“Ik vind mezelf te beperkt in mijn talige deskundigheid. De taalcoach of de docent Nederlands/communicatie moet die taak vervullen.”

- Ja: 3 taaldocenten

“De leerlingen zijn zonder voldoende taalvaardigheid niet in staat om vakgebonden taken succesvol uit te voeren.” (td)

“Taalbegrip is essentieel om lerenden tot effectief en doeltreffend leren te brengen.”

“Ik geloof in samenwerking tussen alle docenten van het onderwijsteam.”

2.2.3. Professionele taalvaardigheid

Onder professionele taalvaardigheid wordt wezenlijk die van de 13 doelen bedoeld. Het gaat daarbij om de talige rol van de (toekomstige) leraar om de leerlingen iets bij te brengen, iets uit te leggen (didactische competentie). Die talige rol van de leraar situeert zich in allerlei leergebieden in het basisonderwijs (leraar kleuteronderwijs, basisonderwijs; tegelijk ook leraar Nederlands), in specifieke niet-taalvakken in het secundair onderwijs (leraar secundair onderwijs) of in het volwassenenonderwijs (leraar volwassenenonderwijs). Die talige rol is praktisch uitgewerkt in de publicatie *Dertien doelen in een dozijn* (<http://taalunieversum.org/onderwijs/publicaties/taalcompetenties>). In de *Basiscompetenties van de leraren* (<http://www.ond.vlaanderen.be/dvo/lerarenopleiding/index.htm>) worden de talige competenties beschreven in de functionele gehelen, bv. didactische vaardigheid in punt 1.11.

Bent u vertrouwd met:

- de publicatie *Dertien doelen in een dozijn*?

- taaldocenten:

ja: 9 (9/11 – 2 niet geantwoord)

nee: 0 (0/11 – 2 niet geantwoord)

- andervakdocenten:

ja: 7 (7/11 – 1 niet geantwoord)

nee: 3 (3/11 – 1 niet geantwoord)

- de taalcompetenties in de *Basiscompetenties van de leraren*

- taaldocenten:

ja: 8 (8/11 – 2 niet geantwoord)

nee: 1 (1/11 – 2 niet geantwoord)

- andervakdocenten:

ja: 8 (8/12 – 2 niet geantwoord)

nee: 1 (1/11 – 2 niet geantwoord)

- Waar besteedt u aandacht aan de taalcompetenties van leraren? (in uw lessen, in uw feedback op de mondelinge en schriftelijke producten van de studenten, in de oefen- en stagelessen, in uw stagebesprekingen, elders)?

- Overall

“Overall en altijd.” (td)

“Overall.” (td)

“In alle domeinen: lessen, stage, enz.” (td)

“In alles.” (td)

“Op elk moment.” (avd)

“Doorheen al mijn lessen en vormingsmomenten (gesprekken, oefeningen...)” (avd)

“Cursus, producten van cursisten, oefenlessen, stage, feedback, reflectie.” (avd)

- Nog geen idee

“Aangezien ik nieuw ben in de lerarenopleiding moet ik deze ophijsting van competenties nog bekijken, er zullen er aan bod komen in onze module maar ik heb ze nog niet kunnen ophijsten.” (avd)

- In de les

“Lessen” (td)

“Lessen” (avd)

“In de lessen” (td)

“In alle elementen van mijn opleidingsonderdelen.” (avd)

“Bij alle gelegenheden in de mate van het mogelijke. (Ligt voor de hand bij het onderwijsvak Nederlands).” (td)

“Vak Taal en Leren: illustreren van taalcompetenties, leertaken omtrent deze competenties... Vakdididactiek: Formeel -> het thema Taal als één van de cursusonderdelen.” (avd)

“Doorheen al mijn lessen vormingsmomenten (gesprekken, oefeningen,...) -> voornamelijk via feedback op mondelinge en schriftelijke producten, en doorheen het opnemen van een voorbeeldfunctie.

- Feedback op mondelinge en schriftelijke producten van de studenten

"Feedback op taken en portfolio." (td)

"Mondelinge en schriftelijke producten." (avd)

"Bij feedback op mondelinge en schriftelijke opdrachten." (td)

"Mondelinge feedback op stagelessen. Schriftelijke feedback op stage evaluatie document (sic)." (avd)

"Voornamelijk via feedback op mondelinge en schriftelijke opdrachten, en doorheen het opnemen van een voorbeeldfunctie." (avd)

"Persoonlijk onderhoud." (avd)

"Bij afstandsonderwijs." (td)

"Ik besteed hier vooral aandacht aan bij de feedback op schriftelijk werkstukken (bv. reflectieverslagen, geïntegreerde opdrachten, examens) en bij de stagebesprekingen." (avd)

"Dat gebeurt systematisch in alle situaties waarin studenten schrijven of spreken maw tijdens de les maar ook via feedback bij taken die studenten inleveren, presentaties, .." (td)

"Ik verbeter taalfouten in schrijftaken en breng structuur aan in deze teksten -> veel voorkomende fouten bespreek ik klassikaal. Bij hun presentaties moeten de studenten de nodige aandacht besteden aan hun taalgebruik + de structuur en samenhang van hun uiteenzetting (wordt geëvalueerd)." (td)

- Oefen- en stagelessen

"Schriftelijke feedback bij stagebesprekingen / opdrachten/ - mondelinge feedback bij stagebesprekingen / opdrachten." (avd)

“Zowel in de lessen als in de oefen- en stagelessen, en de bespreking ervan, besteed ik hier aandacht aan. Ook in feedback komt dit wel aan bod.” (td)
“Stagebesprekingen.” (avd)

- Op welke manier is uw opleiding (als team, individuele lectoren/docenten, al dan niet op structurele wijze) ermee bezig?

- Taaldocenten:

“BaKO probeert de samenwerking met het Huis van het Nederlands te optimaliseren.” (td)

“Individuele lectoren zijn bezig met de taalcompetenties van leraren, maar het is de bedoeling om een uniform taalbeleid te verwezenlijken waarin alle docenten een rol kunnen spelen.” (td)

“Stagedocumenten zijn opgesteld volgens de beroepscompetenties. De taalcompetenties zijn hier in opgenomen.” (td)

“De dertien doelen en de basiscompetenties zijn de opgenomen in het curriculum als voorwaardelijke evaluatiemaatstaven voor een aantal modules.” (td)

“COO krijgt luik schooltaal/opzetten taalbeleid.” (td)

“De lerarenopleiding van XIOS werkt al jaren aan een taalbeleid (vakgroep Nederlands). Via diverse instrumenten (instaptoets, taalgroeidossier, kijkwijzer taal, ...) proberen we dit taalbeleid opleidingsbreed en over de opleidingsjaren heen ingang te laten vinden. Alle studenten kunnen bovendien een beroep doen op een aanbod taalondersteuning ‘op maat’ (individuele, semi-individuele, groepsessies) voor zowel schriftelijk als mondeling taalgebruik.” (td)

“Structureel via de 5 modules Taalcompetenties, maar ook via stage. De evaluatieformulieren bevatten ook criteria voor taal.” (td)

“Individueel en als team: lessen, stage, reflectie, aandachtspunten, attitudevorming, voorbeeldfunctie enz. Overleg, aandacht, zorg, bewustmaking van studenten... Onderstrepen en erkennen van het belang.” (td)

“Er zijn 2 taalcoördinatoren die de cursisten opvolgen tijdens de hele opleiding. Er is af en toe overleg in verband met taalbeleid. Ook niet taalleerkrachten worden betrokken

bij dat overleg.” (td)

- Andervakdocenten

“Individuele lectoren zijn hiermee bezig. Nu moet er een aanzet gegeven worden om hierover als team een gedeeld standpunt in te nemen en dit te integreren in het begeleiden van de praktijkcomponent.” (avd)

“Start assessment bij de onthaaldagen voor Nederlands / muziek in functie van taalcompetenties en correct stemgebruik.” (avd)

“Opleidingsonderdelen zoals “Ondersteunende vaardigheden Taal”. Cos Taal (extra begeleiding voor studenten die problemen hebben met taal). NTU-doelen zijn opgenomen in het stage-evaluatieformulier.” (avd)

“Individuele lectoren zijn hiermee bezig. Nu moet er een aanzet gegeven worden om hierover als team een gedeeld standpunt in te nemen en dit te integreren in het begeleiden van de praktijkcomponent.” (avd)

“Soms onderdeel van een evaluatie (vb. vlotte presentaties). Mogelijkheid tot extra ondersteuning door taaldocent.” (avd)

“Door voortdurend de nadruk te leggen op correct taalgebruik (zowel mondeling als schriftelijk), algemeen taalgebruik en de correcte vakterminologie.” (avd)

“Via een talenbeleidsplan, ontwikkeld door N.” (avd)

“Ik heb niet echt het gevoel dat wij als docententeam hier op structurele wijze mee bezig zijn. (avd)

“Voor elke individuele cursist: screening, remediëring en opvolging doorheen de hele opleiding (o.a. POP).” (avd)

“Geen mening (wegens vrij nieuw).” (avd)

- Welke knelpunten ervaart u in uw lerarenopleiding bij de ontwikkeling van deze leraarstaalcompetenties bij uw studenten?

- Taaldocenten

“Te weinig tijd (overvol collegerooster + veel taken.

Studenten zien doorverwezen worden naar het Huis van het Nederlands / logopedie / ... als een ‘extra belasting’, zien er werkelijk de nood niet van in.

Docenten die veel schrijffouten / spreekfouten maken... hebben uiteraard ook minder oog voor schrijf- en spreekfouten van studenten.

Als taaldocent probeer ik studenten te verplichten extra begeleiding te volgen. Ik merk af en toe

weerstand bij collega’s (‘de studenten hebben al zoveel te doen’), tot op het moment dat ze een student moeten begeleiden bij de eindproef -> dan blijkt vaak dat je als docent zelf de eindproef aan het schrijven bent, dat je niet meer met INHOUD bezig bent maar met VORM. In ieder geval: dan is het echt te laat om de student door te verwijzen/ de student attent te maken op het belang van een goede taalvaardigheid.” (td)

“Aangezien deze competentie nog onvoldoende verweven zitten in de volledige opleiding, is er geen rode draad voor de studenten. Er moet nog veel meer aandacht en belang gehecht worden aan taal, ook (en vooral) op stage! Dan pas zal de student deze competenties naar waarde schatten en zich er ten volle voor inzetten.” (td)

“Veel studenten krijgen de aanbeveling om logopedische hulp te vragen om diverse redenen (stemhygiëne, articulatieproblemen, stemvolume vergroten, enzovoort). Individuele logopedie zou structureel begroot en geïmplementeerd moeten worden in de curricula van alle lerarenopleidingen.” (td)

“Ondanks deze inspanningen blijven een aantal studenten problemen hebben met taal. Niet alle studenten die doorverwezen worden voor extra begeleiding gaan hierop in.” (td)

“Door de zwakke instroom is het beginniveau bij een aantal studenten te laag. Voor een aantal studenten kan dit geredieerd worden. Voor anderen blijkt dit moeilijk. Ook het hanteren van Standaardnederlands is vaak een knelpunt. Vaak wordt er thuis weinig aandacht aan besteed. Het niveau van woordenschatkennis ligt ook vrij laag. Daarom is academisch taalgebruik een probleem voor sommigen.” (td)

“We worden geconfronteerd met een attitudeprobleem bij heel wat instromende studenten. ‘Taalzorg’ is meestal niet hun eerste zorg en ze zijn zich bovendien vaak onvoldoende bewust van hun talige werkpunten. Die basistaalvaardigheid is een voorwaarde om de professionele taalcompetenties te kunnen verwerven. We investeren dus veel tijd en energie in de bijsturing van die basale taalvaardigheden, doordat onze

instroom (talig) vrij zwak is.

Om een taalbeleid opleidingsbreed te maken en de professionele taalcompetenties in het hele curriculum een belangrijke plaats te geven, moeten alle betrokkenen (studenten zelf, taal- en niet-taallectoren, mentoren...) bewust omgaan met taal. Dit vereist voortdurende professionalisering van het hele opleidingsteam. Dit is niet evident.” (td)

“Door de zwakke taalarme instroom is de taalachterstand vaak zeer groot -> moeilijk om in enkele maanden op te tillen. Er is een lakse houding bij studenten omdat er in het verleden te weinig aandacht aan werd besteed. Studenten hebben het zeer moeilijk met verwoorden en structureren (zoals ik al aangaf) en dat komt volgens mij door de gebrekkige aandacht hiervoor in het middelbaar: vaak is men tevreden als “leerlingen” iets afgeven, al printen ze gewoon wat teksten af die ver met de opdrachten te maken hebbe,. Ik hoor dat namelijk in het eerste jaar nogal eens ‘mevrouw, ik heb dat toch gemaakt/afgegeven... “ (avd)

“In de werkschriften van de lagere school/lager middelbaar moeten leerlingen vaak enkele begrippen invullen: zo leren ze geen zinnen bouwen.” (avd)

“De algemene attitude van de studenten ten aanzien van hun moedertaal: ze relativeren te vlug. Spelling van het werkwoord is een ramp voor een groot deel van de instromende studenten. Ook op vlak van taalbeschouwing (als ondersteunende discipline) zijn er te veel hiaten: als ze niet weten wat een bijvoeglijk naamwoord is, dan is het moeilijk om bepaalde regels toe te passen, bijvoorbeeld. Respect voor het Standaardnederlands binnen de modules Taalcompetenties, want daar vallen er punten te rapen. Daarbuiten is dat respect opmerkelijk kleiner.” (td)

“Gebrek aan motivatie en interesse. Nonchalante houding tegenover een verzorgde en correcte taal. Gebrekkige voorkennis (o.a. van schriftelijk taalgebruik en taalbeschouwing).” (td)

“Gebrekkige kennis van spraakkunst (vervoegen werkwoorden) en spelling. Veel dialectische klanken en woorden. Slecht gebruik van de stem. Correcte zinsbouw hanteren.” (avd)

“Voorkennis, digitaal taalgebruik...” (avd)

“Nederlands gaat achteruit. Studenten zijn niet meer gewoon om goed Nederlands te spreken of te schrijven.” (avd)

“Startcompetenties en motivatie op laag niveau bij veel studenten.” (td)

“Ik heb vooral het gevoel dat het bewustzijn van taal als essentieel element in leren en instructie ontbreekt of niet aan de oppervlakte komt doordat iedereen zich vooral concentreert op de eigen vakinhoud en de vakgebonden competenties.” (avd)

“Betere opleiding voor de leraaropleiders zelf nodig (professionalisering). Consistentie over modules heen.” (avd)

“Geen mening (wegens vrij nieuw).” (avd)

“Bij studenten SO duurt het even om de taalvaardigheid naar een hoger niveau te brengen, dat kan niet in 1 semester, wel gedurende 2 opleidingsjaren.” (td)

“Ze vinden hun Nederlands veel te snel goed genoeg. Ze hebben soms als vakdocent in exacte wetenschappen bv. geen gevoel voor nuances in taal en voelen zich niet in staat om anderen te verbeteren. Ze zijn niet altijd bereid om tijd aan taal te besteden, ze zien nog niet altijd het verband tussen bij-leren en taal.” (td)

Hoofdstuk 3

Resultaten en probleemgebieden

3.1. Starttaalcompetentie

Studenten

Studenten ervaren voor starttaalvaardigheid hiaten op het gebied van schrijfvaardigheid (samenvatten, zakelijke teksten schrijven, samenvatten) met formeeltechnische-conventionele eisen van grammatica, spelling en interpunctie. Ze vinden dat ze nog te veel dialect praten en de standaardtaal onvoldoende beheersen. Ook vinden ze dat hun zinsbouw en vormgeving (bordschrift, handschrift) te wensen overlaat.

Studenten blijven samenvattingen maken moeilijk vinden ondanks de instructie die ze hierover hebben gehad. Ze vinden dat ze het schrijven van zakelijke teksten onvoldoende hebben kunnen oefenen en dat de lerarenopleiding hieraan te weinig aandacht besteedt. De werkwoordspelling en spelling in het algemeen worden als problematisch ervaren. Teksten proeflezen op spellingfouten vinden ze een goede strategie. Inzicht in de structuur van zakelijke teksten zou ze moeten helpen om betere teksten te schrijven. Dat ze geen uitleg krijgen over hun foutieve zinsbouw of over een verbetervoorstel voelen ze als een gebrek aan. Ze vinden het ook jammer dat ze het bordschrift niet oefenen in de opleiding.

Lerarenopleiders

Lerarenopleiders ervaren bij hun studenten tekorten voor starttaalvaardigheid op het gebied van schrijf- en leesvaardigheid (zinsbouw, zakelijke teksten lezen, schrijven en verwerken) met formeeltechnische-conventionele eisen van grammatica, spelling, interpunctie en de eis van passend taalgebruik (register). Ze vinden dat studenten de standaardtaal onvoldoende beheersen.

Zowel *taaldocenten* als *andervakdocenten* onder de lerarenopleiders vinden dat de grootste tekorten zich situeren in de domeinen grammatica, spelling en interpunctie. Daarnaast benadrukken ze voor het aspect passend taalgebruik (register) de talige startcompetentie schrijven, spreken en gesprekken voeren. Nog voor de startcompetentie schrijven worden de tekst een duidelijke en herkenbare structuur geven en het gebruik van correcte verwijs- en verwijswoorden als hiaten benadrukt. Daarnaast wordt voor de talige startcompetentie lezen de hoofdgedachte van een tekst kunnen herkennen en begrijpen ook nog als een hiaat bevonden.

Taaldocenten vinden dat studenten geen functioneel inzicht in de grammatica hebben en dat ze zeer veel fouten maken op het gebied van grammatica, spelling en interpunctie. Instromende studenten zouden volgens hen de basale taalvaardigheden al verworven moeten hebben als eindtermen van het secundair onderwijs. Ze beweren ook dat de meest zichtbare basale taalvaardigheden, spelling en grammatica, het gemakkelijkst te remediëren zijn, ook door andervakdocenten. Taaldocenten vinden ook dat studenten bij de aanvang van de opleiding zouden moeten bewust gemaakt worden om voor schriftelijke en mondelinge taken rekening te houden met hun publiek (register) en formeel van informeel taalgebruik te onderscheiden. Taaldocenten vinden dat studenten luie lezers zijn die geen verantwoordelijkheidszin en initiatiefzin tonen door bijvoorbeeld uitleg te vragen als ze een eenvoudige opdracht niet begrijpen. Volgens hen onderschatten studenten het aspect tekststructuur wanneer ze zakelijke teksten schrijven. Verder stellen ze vast dat studenten niet vlot kunnen overschakelen van het dialect naar het Standaardnederlands, waardoor ze vaak een vorm van tussentaal gebruiken. In het leven buiten de school zouden ze niet genoeg voorbeelden van Standaardnederlands krijgen.

Ook *andervakdocenten* vinden dat studenten in toenemende mate fouten maken tegen de grammatica, spelling en interpunctie. Ze vinden dat ze geen taalbewustzijn hebben en dat ze niet weten hoe ze zichzelf moeten verbeteren. Met het Standaardnederlands vinden ze dat er sprake is van een attitudeprobleem: studenten zijn minder taalgevoelig en taalbewust zowel in het spreken als in het schrijven. Voor schrijven vinden andervakdocenten dat studenten bijvoorbeeld onvoldoende beseffen dat wiskunde ook nog in taal moet geschreven worden.

3.2. Academische taalcompetentie

- Opleidingsgebonden leertaken

Voor de opleidingsgebonden leertaken werd er gepeild naar de vier vaardigheden.

Studenten

Studenten zien in de lerarenopleiding vooral schrijfvaardigheid als werkpunt van academische taalvaardigheid om talige leertaken (lesvoorbereiding, verslag, bordschema) uit te voeren. De standaardtaal kunnen hanteren beschouwen ze als hun hoogste prioriteit. Een presentatie geven en het voeren van tweegesprekken zien ze eveneens als werkpunten.

Studenten benadrukken schrijfvaardigheid als werkpunt van academische taalvaardigheid. Typische opleidingsgebonden leertaken die studenten aanhalen zijn de lesvoorbereiding en het schrijven van een verslag. Ook schrijfactiviteiten zoals aantekeningen maken en formulieren invullen, e-mails en brieven schrijven voor de stageschool worden als werkpunten ervaren. Voor spreekvaardigheid ervaren studenten de leertaken voordracht geven en mondelinge examenvragen beantwoorden als belastend. Ook tweegesprekken voeren zoals een slechtnieuwsgesprek vinden ze een opgave.

Van zichzelf vinden studenten dat ze tekort schieten op het gebied van articulatie (in mindere mate ook parataal) door onvoldoende verstaanbaarheid. Daarbij halen ze opnieuw hun gebrekkige beheersing van het Standaardnederlands aan en verwijzen ze naar hun voorbeeldfunctie op het gebied van de hantering van de standaardtaal. Studenten beweren veel problemen te hebben met (werkwoord)spelling in lesvoorbereiding, formulieren invullen en schrijven in niet-taalvakken. Voor geschreven taalgebruik vinden studenten het belangrijk dat lerarenopleiders fouten aanstippen in taken en dat de tekst door hen maar ook zelfs door ouders wordt proefgelezen op taalfouten. Ook aan de eis van goed mondeling taalgebruik, bijvoorbeeld tijdens stagelessen, kunnen ze niet goed voldoen.

Verder beweren studenten dat lerarenopleiders vooral feedback geven over hun talige hiaten door ze op taalfouten te wijzen. Ze duiden die aan en verbeteren die zowel mondeling als schriftelijk. Een andere vorm van feedback die lerarenopleiders zowel individueel als klassikaal geven, zijn studietips of taaltips.

Zowel taaldocenten als andervakdocenten zijn volgens studenten het best geplaatst om hen talig te begeleiden met een lichte voorkeur voor de taaldocent of taalcoach. Een meerderheid van de studenten ten slotte vindt dat talig begeleiden zowel in de taalles als in elk vak moet plaatsvinden.

Lerarenopleiders

De grootste tekorten die lerarenopleiders onder hun studenten vaststellen voor de uitvoering van talige leertaken zijn tekorten bij de hantering van de standaardtaal en schrijfvaardigheid voor verslagen. De overige vaardigheden luistervaardigheid (aantekeningen maken tijdens de les), spreekvaardigheid (deelnemen aan een klassengesprek) en leesvaardigheid (artikels, cursustekst en handboek lezen) worden ook als hiaten aangeduid.

Als werkpunten worden door *taaldocenten* en *andervakdocenten* voor opleidingsgebonden leertaken vooral spreken (Standaardnederlands) en schrijfvaardigheid (verslagen schrijven) aangestipt.

Taaldocenten wijzen erop dat studenten vooral moeite hebben met leesvaardigheid. De belangrijkste informatie uit vakteksten halen en samenvattingen schrijven van studieteksten zijn problematisch. De oorzaken hiervan zien ze in hiaten in het woordenschatdomein en een gebrek aan inzicht in tekststructuur. *Andervakdocenten* onderstrepen het belang voor studenten van vakteksten te kunnen lezen om werkstukken te maken. Studenten zijn volgens hen niet taalvaardig genoeg in aantekeningen maken tijdens de les om de hoofdzaken ervan correct te noteren.

- Academische taalvaardigheid en taalkennis

Voor de academische taalvaardigheid en taalkennis werd gepeild naar de vorderende of schoolse (leerplichtonderwijs) die nodig is om de lerarenopleiding tot een goed einde te brengen of om behoorlijk mee te kunnen in het hoger onderwijs.

Studenten

Studenten zien vooral mondelinge taalvaardigheid gevolgd door luistervaardigheid als belangrijkste werkpunten van academische taalvaardigheid en taalkennis in de opleiding. Typische gebreken die aangeduid worden zijn argumentatieve vaardigheid (redeneren) en vakterminologie. De formeeltechnische eis van spelling wordt ook onderstreept.

Met hun uitspraken over mondelinge taalvaardigheid stellen studenten dat spreken en daarmee samenhangend voordrachten geven tot de sleutelvaardigheden behoren van een leraar. Ze benadrukken dat een leraar hierin een voorbeeldfunctie heeft en onderstrepen het belang van de hantering van het Standaardnederlands. Ook redeneervaardigheid wordt als een hiaat aangestipt. Studenten vinden argumenteren belangrijk om standpunten te verdedigen en te verduidelijken tegenover leerlingen. Tijdens een reflectiegesprek beweren studenten wel voorbeelden van fouten te krijgen maar geen verklaringen. Dat een leraar correct moet kunnen spellen in de lesvoorbereiding en als beroepscompetentie wordt ook aangestipt en problematisch bevonden.

Lerarenopleiders

Zowel *taaldocenten* als *andervakdocenten* vinden dat studenten voor opleidingsgebonden leertaken tekort schieten op het gebied van schrijfvaardigheid (verslag, lesvoorbereiding). Ook gespreksvaardigheid (tweegesprek, klassengesprek) wordt door studenten als een te ontwikkelen werkpunt aangestipt. Hantering van de standaardtaal staat hoog op de agenda. Ze vinden ook dat ze voor hun studie hun leesvaardigheid (cursustekst/handboek) behoren te ontwikkelen. Zowel *taaldocenten* als *andervakdocenten* vinden dat studenten voor academische vaardigheid en taalkennis voornamelijk hiaten tonen op het gebied van schrijfvaardigheid. Overige taalvaardigheden die werkpunten vormen zijn begrijpend en studerend lezen en argumentatieve vaardigheid (redeneren). Informatievaardigheid (info

opzoeken via bronnen, internet...) wordt ook als werkpunt aangestipt. Ten slotte worden ook nog spelling, schooltaal (academisch taalgebruik) en vakterminologie als hiaten aangeduid.

Taaldocenten zien opnieuw de mondelinge taalvaardigheid van de leraar in contacten met leerlingen, ouders en klassenraad als een basiscompetentie. De expressie van studenten laat volgens hen te wensen over. Volgens taaldocenten is zwakke schrijfvaardigheid te wijten aan een gebrekkige kennis van het taalsysteem en van de grammatica.

Andervakdocenten onderstrepen opnieuw het belang voor studenten om handboeken en tijdschriften begrijpend te kunnen lezen en verwerken. De informatie daarin samen met de vakterminologie kunnen overbrengen, is volgens andervakdocenten een vereiste. Voor informatievaardigheden worden opzoekvaardigheden voor leerplannen en lesinhouden via internet en boeken onderstreept.

Lerarenopleiders zien bij studenten vooral gebreken op het gebied van schrijfvaardigheid en de eisen van goed taalgebruik in het algemeen. In mindere mate worden mondelinge vaardigheid, studievaardigheid en argumentatieve vaardigheid (redeneren) aangestipt. Ook begrijpend en studerend lezen, grammatica samen met luistervaardigheid en algemene woordenschat zien lerarenopleiders als gebreken bij hun studenten. Zowel *taaldocenten* als *andervakdocenten* benadrukken dat studenten een zwakke schrijfvaardigheid en een zwak zijn in hantering van goed taalgebruik. Zakelijke teksten schrijven met voldoende samenhang en daarbij de regels van de standaardtaal respecteren, blijft een opgave voor studenten. Studenten zijn zelfs niet in staat om aan de correctheidseis van goed taalgebruik tegemoet te komen. Aan de andere eisen van goed taalgebruik (gepastheid, aantrekkelijkheid, duidelijkheid) komen ze dus eenvoudigweg niet toe.

Lerarenopleiders besteden bij feedback geven aandacht aan taalfouten van studenten. Ze benadrukken hun voorbeeldfunctie op het gebied van taal en taalontwikkelen door interactie te bevorderen en taalsteun (klare taal in studiemateriaal, stappenplan voor leertaken) te geven.

Zowel *taaldocenten* als *andervakdocenten* zijn het eens met de stelling 'elke leerkracht is taalleerkracht.'

Argumenten pro die taaldocenten geven zijn:

- taal is instructiemiddel van onderwijs;
- 'teach as you preach' dus iedereen geeft taalontwikkelen les;
- andervakdocenten moeten aandacht besteden aan vaktaal;
- elke leraar heeft een voorbeeldfunctie op het gebied van taal;
- taalgericht vakonderwijs is goed voor het vak, taal en verhoogt de slaagkans;
- taalgericht vakonderwijs vergroot de slaagkans;
- elke leraar heeft een voorbeeldfunctie voor taal;
- goed vakonderwijs kan pas door goede taalkennis.

Argumenten pro die andervakdocenten geven zijn:

- zonder begrip van vakterminologie geen begrip van het vak;
- taal zit verweven in elk vak;
- elke leerkracht taalvaardig dus elke lerarenopleider geeft taalgericht onderwijs;
- taal en leren zijn niet los te koppelen van elkaar;
- taalcompetentie is een essentiële basiscompetentie;
- lesgeven is aan taalontwikkeling doen;
- elke leraar heeft een voorbeeldfunctie voor goed taalgebruik.

Twee lerarenopleiders zijn het gedeeltelijk oneens met de stelling 'elke leerkracht is taalleerkracht' en geven als argumenten contra:

- niet alle lerarenopleiders zijn even taalsterk;
- muziek en kunstvakken overstijgen taal en helpen zo taalzwakken niet-talig vooruit.

Ten slotte vinden praktisch alle andervakdocenten dat studenten talig begeleiden voor de leertaken van hun vak of module tot hun opdracht behoort. De argumenten pro zijn:

- goede basis voor taal niet enkel in het vak Nederlands;
- aandacht voor taal in het hele curriculum;

- goed taalgebruik is een essentiële basiscompetentie van een leraar;
- uitbesteden aan een taalcoach indien omvangrijk en gespecialiseerd;
- verwerking van leerstof pas door aan vak en vakinhoud te werken;
- het leereffect bij cursisten wordt groter;
- taal en taalgebruik voor de klas is essentieel voor het leraarschap;
- door goed taalgebruik verhoogt het niveau van de taal;
- voldoende taalvaardig zijn is een vereiste voor de succesvolle uitvoering van vakgebonden taken;
- alle docenten van het onderwijsteam horen samen te werken.

Eén andervakdocent gaat niet akkoord met de stelling omdat hij zich beperkt voelt op het gebied van talige deskundigheid.

3.3. Professionele taalcompetentie

Studenten

Ongeveer de helft van de studenten kent de publicatie *Dertien doelen in een dozijn*. Iets meer dan de helft is ook vertrouwd met de taalcompetenties in de publicatie *Basiscompetenties van de leraren*.

Studenten zien hun toekomstige talige rol van leraar als volgt:

- Standaardnederlands, geen dialect hanteren;
- correct taalgebruik hanteren;
- aandacht voor vaktaal /vakterminologie/schooltaal;
- aan woordenschatverrijking doen en woordenschatstrategieën aanleren;
- taal aanbieden en uitlokken;
 - taalondersteuning geven aan taalzwakken;
- voorbeeldfunctie op het gebied van taal uitoefenen;
- werken aan de vier vaardigheden.

Studenten beweren dat hun lerarenopleiding aan de professionele taalcompetentie aandacht besteedt in vakken en in feedback op mondelinge en schriftelijke producten.

Verder zeggen studenten dat hun lerarenopleiding aan deze professionele taalcompetentie werkt via:

- taalvakken
- andere vakken dan taal
- controle op taalgebruik en Standaardnederlands
- feedback
- het hele team van docenten (taal en andervak)
- talige inspanning en leertaken
- taalbegeleiding.

Studenten zeggen over zichzelf dat ze aan de ontwikkeling werken van hun professionele taalcompetentie als toekomstig leraar door:

- de taallessen te volgen;
- Standaardnederlands en geen dialect te hanteren;
- correct taalgebruik te hanteren of teksten proef te lezen op taalfouten;
- bewust aan eigen vaardigheden en spelling of woordenschat te werken;
- stagetips toe te passen;
- op taal te letten tijdens lesvoorbereidingen en stages;

- leertaken te maken in de opleiding;
- externe taalbegeleiding te volgen.

Bij de ontwikkeling van deze professionele taalcompetentie in hun lerarenopleiding zien studenten de volgende knelpunten voor hun toekomstige rol als leerkracht: - -

Standaardnederlands, geen dialect

- formuleervaardigheid
- correct taalgebruik
- vormgeving
- schrijfvaardigheid
- leesvaardigheid
- assertiviteit.

Lerarenopleiders

Alle *taaldocenten* zeggen dat ze vertrouwd zijn met de publicatie *Dertien doelen in een dozijn* .

Enkele *andervakdocenten* beweren die publicatie niet te kennen. Op één docent na zeggen *taaldocenten* en *andervakdocenten* vertrouwd te zijn met de taalcompetenties in de *Basiscompetenties van de leraren*.

Lerarenopleiders beweren aandacht te besteden aan de professionele taalcompetentie van leraren:

- overall
- in lessen
- via feedback op mondelinge en schriftelijke producten van studenten
- tijdens oefen- en stagelessen.

Taaldocenten beweren dat hun opleiding werk maakt van de ontwikkeling van de professionele taalcompetentie van hun leraren in opleiding via:

- samenwerking met het Huis van het Nederlands;
- individuele lectoren en in de toekomst via een uniform taalbeleid;
- beroepscompetenties in stagedocumenten;
- het onderdeel schooltaal in het curriculum en de invoering van een taalbeleid;
- instrumenten en taalondersteuning op maat;
- modules taalcompetenties, stage en taalcriteria in evaluatieformulieren;
- individueel werk van lectoren en als team.

Andervakdocenten beweren dat hun opleiding werk maakt van de ontwikkeling van de professionele taalcompetentie van hun leraren in opleiding via:

- individueel werk naar teamwerk door integratie in begeleiding van de praktijkcomponent
- startassessment
- opleidingsonderdelen
- NTU-doelen in stageformulier
- evaluatie
- extra ondersteuning door taaldocent
- nadruk op correct taalgebruik, algemeen taalgebruik en correcte vakterminologie
- talenbeleidsplan
- screening, remediëring en opvolging doorheen de hele opleiding.

Taaldocenten ervaren in hun lerarenopleiding bij de ontwikkeling van deze professionele taalcompetentie bij hun studenten de volgende knelpunten:

- te weinig tijd: overvol rooster en te veel taken;
- doorverwijzing naar Huis van het Nederlands is een last en nutteloos voor studenten;
- docenten maken zelf veel spreek- en schrijffouten en zien die fouten zelf niet bij hun studenten;
- weerstand bij collega's voor taalbegeleiding van studenten;
- taalcompetentie is onvoldoende verweven in curriculum en stage;
- logopedie is niet opgenomen in het curriculum van de lerarenopleiding;
- een groep studenten blijft taalproblemen hebben;
- niet alle taalzwakke studenten gaan in op het aanbod van extra begeleiding;
- een zwakke instroom zorgt voor een laag beginniveau bij een aantal studenten;
- sommige studenten kunnen moeilijk geremedieerd worden;
- het gebruik van het Standaardnederlands;
- beperkte woordenschatkennis heeft problematisch academisch taalgebruik tot gevolg;
- attitudeprobleem bij instromende studenten: onvoldoende taalbewustzijn en taalzorg zien ze niet als een prioriteit;
- gebrek aan motivatie, inzet en een nonchalante houding tegenover taalzorg samen met gebrek aan een basis van talige voorkennis;
- bijsturing van basale taalvaardigheid vraagt veel tijd en energie;
- taalbeleid opleidingsbreed maken vergt inzet van alle actoren en professionalisering.

Andervakdocenten ervaren in hun lerarenopleiding bij de ontwikkeling van deze professionele taalcompetentie bij hun studenten de volgende knelpunten:

- te grote taalachterstand moeilijk snel op te tillen;
- lakse houding van studenten door gebrekkige aandacht aan formulering en structureren in het secundair onderwijs;

- leerlingen leren enkel woorden invullen en geen zinnen bouwen in de basisschool;
- gebrekkige kennis van grammatica en spelling;
- veel dialect (uitspraak en woorden);
- de standaardtaal wordt enkel gerespecteerd voor punten in taalmodules;
- verkeerd stemgebruik;
- werkwoordspelling is een ramp voor de instroom;
- hiaten in taalbeschouwing;
- onvoldoende professionalisering;
- nog geen leerlijn doorheen alle modules;
- de Nederlandse taal boert achteruit;
- te lage startcompetenties en motivatie;
- bewustzijn van taal en leren voor instructie ontbreekt door focus op eigen vakinhoud en vakgebonden competenties;
- taalvaardigheid kan enkel hoger getild worden in 2 jaar en niet in 1 semester;
- geen gevoel voor nuance in taal als docent van exacte vakken;
- het niet in staat zijn om taal van anderen te verbeteren;
- het snel goed genoeg vinden van hun Nederlands;
- geen verband zien tussen taal en bij-leren;
- niet altijd bereid zijn om tijd aan taal te besteden.

Hoofdstuk 4

Conclusies

4.1. Starttaalcompetentie

Studenten en lerarenopleiders zijn het overwegend met elkaar eens over de tekorten op het gebied van starttaalcompetentie. Er is ook eenduidigheid over de inhoud van het begrip starttaalcompetentie. Er wordt gesuggereerd dat de schrijfvaardigheid en daarmee samenhangend ook de leesvaardigheid van startende studenten in de lerarenopleiding op peil zou moeten gebracht worden. Ook de kennis van het taalsysteem (grammatica, spelling, interpunctie) en van het systeem van taalgebruik (register) wordt ontoereikend bevonden. Lerarenopleiders beweren dat studenten een attitudeprobleem tegenover taal en taalgebruik hebben: ze hebben geen taalgeweten of taalbewustzijn waardoor hun beheersing van het Standaardnederlands en taalvaardigheid in het algemeen ondermaats is. Ze beweren ook nog dat de tekorten in het domein basale taalvaardigheid van startende studenten te maken hebben met de talige eindtermen die onvoldoende behaald worden in het secundair onderwijs. Wanneer er verwezen wordt naar goed taalgebruik dan worden de criteria correctheid en gepastheid van het taalgebruik benadrukt.

4.2. Academische taalcompetentie

Studenten en lerarenopleiders zijn grotendeels in overeenstemming met elkaar over de tekorten in het domein academische taalcompetentie. Dat domein behelst de academische taalvaardigheid en specifieke taalkennis voor opleidingsgebonden leertaken. Als werkpunten op het gebied van taalvaardigheid in dat domein stippen lerarenopleiders naast schrijfvaardigheid ook nog gespreksvaardigheid en leesvaardigheid aan. Zowel studenten als lerarenopleiders vullen het begrip academische taalcompetentie voor opleidingsgebonden leertaken eenduidig in door te verwijzen naar de noodzaak van talige vaardigheden en kennis van het taalsysteem om die taken met succes te kunnen uitvoeren. Uit de antwoorden van de bevraging blijkt daarentegen dat studenten en lerarenopleiders het begrip academische vaardigheid en taalkennis ('schooltaal') niet eenduidig interpreteren. Zowel studenten als lerarenopleiders stellen het begrip academische taalvaardigheid gelijk met basale taalvaardigheid of starttaalcompetentie (schrijfvaardigheid, kennis van het taalsysteem, standaardtaal). Een opvallend gegeven is dat studenten kennis van schooltaal of

vakterminologie niet als struikelblokken aanzien voor hun talige tekorten. Lerarenopleiders daarentegen hebben hierop een bredere kijk dan studenten: ze verwijzen naar de andere vaardigheden en onderstrepen meer in het bijzonder het belang van de kennis van school- en vaktaal voor academische taalvaardigheid. Als lerarenopleiders en dan vooral taaldocenten het hebben over academische vaardigheid en taalkennis (en studievoordigheid), dan beroepen ze zich op hun voorbeeldfunctie op het gebied van taal en taalontwikkelen lesgeven. De voorbeelden die ze dan uit de lespraktijk geven zijn: aandacht voor interactie en taalsteun, argumentatieve vaardigheid (redeneren), OVUR-strategie, stappenplannen en controlelijsten voor talige kerntaken, woordspinnen voor vakterminologie, informatievaardigheid, oplossingsgerichte strategieën en een draaiboek voor lesvoorbereidingen.

4.3. Professionele taalcompetentie

De bevraging toont aan dat beide publicaties *Dertien doelen in een dozijn* en *Basiscompetentie van leraren* niet zo goed bekend zijn onder studenten. Uit de antwoorden van de bevraging blijkt dat studenten vooral de professionele taalcompetentie met starttaalcompetentie verwarren en in mindere mate ook nog met academische taalcompetentie. Waar studenten terecht raaklijnen zien met de professionele taalcompetentie worden als voorbeelden voordracht of presentatie geven (doel 8 van domein 1) en vertellen en voorlezen (doelen 7 en 8 van domein 1) aan kleuters aangehaald. Studenten beschouwen ook nog op de juiste manier instructies geven (doel 3 van domein 1) en kinderen taalvaardiger maken door aan woordenschatverrijking te doen o.m. via woordraadstrategieën (doel 1 van domein 1) als vaardigheden van het domein professionele taalcompetentie. Ook taal aanbieden en uitlokken door voorlezen en ook plezier te laten beleven aan taal worden tot dat eerste domein gerekend. Hoewel lerarenopleiders beweren beide publicaties te kennen, verwarren zowel taaldocenten als andervakdocenten professionele taalcompetentie ruimschoots met starttaalcompetentie, basale taalvaardigheid en zelfs academische taalcompetentie. Sommige lerarenopleiders verwijzen naar de professionele taalcompetentie in stagedocumenten (stageformulier) en het curriculum van de opleiding waarin de NTU-doelen (*Dertien doelen in een dozijn*) zijn opgenomen. Lerarenopleiders zeggen vooral dat ze aandacht besteden aan de professionele taalcompetentie door feedback te geven op schriftelijke en mondelinge taken van studenten en via stagebesprekingen. Ze verwijzen daarbij echter niet uitdrukkelijk naar één van de dertien doelen. Een opvallende bewering van lerarenopleiders ten slotte is dat volgens hen de (professionele) taalcompetentie onvoldoende verweven zit in het curriculum en de stage.

Bronnen

Basiscompetenties (2008). Bijlage bij het besluit van de Vlaamse Regering van 5 oktober 2007 betreffende de basiscompetenties van de leraren. Belgisch Staatsblad 17.01.2008, p.1594-1631. Ook: <http://www.ond.vlaanderen.be/dvo/lerarenopleiding/index.htm> .

Paus, H., Rymenans, R. & Van Gorp, K. (2003). *Dertien doelen in een dozijn: een referentiekader voor taalcompetenties van leraren in Nederland en Vlaanderen*. Den Haag: Nederlandse Taalunie. Ook: <http://taalunieversum.org/onderwijs/publicaties/>

Projectgroep Nederlands VO. *Nederlands in de tweede fase. Een praktische didactiek*. Bussum 2005: Coutinho.

Bijlage 1: vragenlijst studenten

Naam:

.....

Instelling, aard lerarenopleiding:

.....

Vooropleiding, studierichting:

.....

1. de vereiste START-taalvaardigheid

1.1 Geef de **3 onderdelen** waarop je taalvaardigheid op het moment dat je met de lerarenopleiding gestart bent het meest tekortschiet. Nummer ze in volgorde van prioriteit. Zeg zo mogelijk waarom, en illustreer waar mogelijk met een voorbeeld.

- Standaardnederlands
- discussie voeren
- zakelijke teksten schrijven
- spreekbeurten of andere presentaties houden
- werkstukken maken (bv. geïntegreerde opdracht)
- info opzoeken (in een woordenboek, encyclopedie, ... of op internet)
- teksten lezen en verwerken
- teksten samenvatten
- toetsopgaven en examenvragen lezen en begrijpen
- uitleg docenten begrijpen
- woordenschat
- grammatica, spelling, interpunctie
- controle van spelling/grammatica (via je handboek enz.)
- zinsbouw
- passend taalgebruik (juiste register of 'toon')
- heldere taal
- vormgeving (opmaak, handschrift...)
- andere, namelijk:

Voorbeelden bij aangekruiste onderdelen:

.....

.....

.....
.....

2. de VORDERENDE taalvaardigheid van de student, in het bijzonder zijn academische taalvaardigheid, die nodig is om de lerarenopleiding tot een goed einde te brengen, d.w.z. voldoende taalvaardigheid om alle leertaken in de loop van de opleiding aan te kunnen

2.1 Welke onderdelen van ‘academische taalvaardigheid (en taalkennis)’ moet je als student het meest van al verder ontwikkelen om de ‘leertaken’ voor je vak/module goed te kunnen uitvoeren? **Nummer 3 onderdelen in volgorde van belangrijkheid** in de lijsten hieronder: 3 uit lijst A en 3 uit lijst B. Illustreer waar mogelijk met een voorbeeld. Onder de lijstjes is hiervoor wat plaats voorzien.

Lijst A: opleidingsgebonden leertaken:

spreken:

- voordracht geven
- tweegesprek voeren (bv. slechtnieuwsgesprek)
- deelnemen aan klassengesprek
- peer teaching
- reflectiegesprek
- mondelinge examenvragen beantwoorden
- Standaardnederlands hanteren
- andere, namelijk:

luisteren:

- observatie van een les
- aantekeningen maken tijdens de les
- andere, namelijk:

schrijven:

- verzoekbrief voor stage schrijven
- e-mailen met school voor stage
- formulieren invullen
- verslagen schrijven
- antwoorden op schriftelijke examenvragen

- o lesvoorbereiding schrijven
- o bordschema opmaken
- o andere, namelijk:

lezen:

- o cursustekst/handboek begrijpen
- o artikels lezen
- o schoolboek, leerplan...
- o schriftelijke toetsopgaven en examenvragen lezen
- o andere, namelijk:

Lijst B: academische vaardigheid en taalkennis

- o mondelinge taalvaardigheid
- o schrijfvaardigheid
- o luistervaardigheid
- o argumentatieve vaardigheid (redeneren)
- o informatievaardigheid (info opzoeken via bronnen, internet,...)
- o begrijpend en studerend lezen
- o studievaardigheid ('leren leren')
- o grammatica
- o spelling
- o leestekens
- o vakterminologie
- o schooltaal (academisch taalgebruik)
- o andere, namelijk:

Voorbeelden bij aangekruiste onderdelen:

.....

.....

.....

.....

2.2 Welke (taal)vaardigheden en domeinen van taalkennis beheers je persoonlijk **onvoldoende** om de leertaken voor je vak/module met succes te kunnen maken? Illustreer waar mogelijk met een voorbeeld.

- o mondelinge taalvaardigheid (spreekvaardigheid, gespreksvaardigheid)

- o parataal (lichaamstaal) bij het spreken
- o articulatie
- o schrijfvaardigheid
- o luistervaardigheid
- o argumentatieve vaardigheid (redeneren)
- o begrijpend en studerend lezen
- o informatievaardigheid (info opzoeken via bronnen, internet,...)
- o studievaardigheid ('leren leren')
- o Standaardnederlands
- o grammatica
- o spelling
- o leestekens
- o goed taalgebruik (correct, duidelijk, aantrekkelijk, gepast)
- o algemene woordenschat
- o vakterminologie
- o schooltaal (academisch taalgebruik)
- o andere, namelijk:

Voorbeelden bij aangekruiste onderdelen:

.....

.....

.....

.....

2.3 Stel dat **docenten** bij jou tekortkomingen vaststellen op het gebied van je 'academische taalvaardigheid'. **Hoe** krijg je van je docenten daar **feedback** over? Wat doen zij eraan? Duid de drie meest voorkomende vormen aan van wat zij dan doen. Illustreer waar mogelijk met een voorbeeld. Onderaan is daarvoor weer plaats voorzien.

- o taalfouten aanstippen in schrijftaken
- o taalfouten verbeteren in schrijftaken
- o taalfouten mondeling verbeteren
- o klassikaal het probleem uitleggen
- o klassikaal tips geven
- o begrip van vaktermen controleren
- o stappenplannen geven voor leertaken
- o leesvaardigheid bevorderen door artikels/boeken te laten lezen
- o wijzen op leesstrategieën
- o studeertips geven voor de syllabus
- o studeertips geven voor het examen

- o antwoorden op toetsvragen/examenvragen bespreken
- o aansluiten bij de voorkennis van de studenten (leren in context)
- o de interactie bevorderen tussen student-opleider en studenten onderling (leren in interactie)
- o (taal)steun geven bij opdrachten (leren met (taal)steun))
- o zelf verzorgde taal, waaronder Standaardnederlands, hanteren
- o zorg besteden aan een syllabus/cursus in klare taal
- o zorg besteden aan klare taal in toetsvragen/examenvragen
- o andere, namelijk:

.....

Voorbeelden bij aangekruiste onderdelen:

.....

Is er feedback of taalsteun die je voor de ontwikkeling van je academische taalvaardigheid graag zou krijgen, maar nu niet krijgt? Welke?

.....

2.4 Wie van de onderstaande personen is volgens jou het best geplaatst om je tijdens je opleiding **talig te begeleiden**?

- o mijn vakdocent(en)
- o mijn docent Nederlands/communicatie
- o de taalcoach
- o andere personen, namelijk:

.....

2.5 **Waar** moet **taalbegeleiding** volgens jou plaatsvinden? Je kunt eventueel meer dan een mogelijkheid aankruisen.

- in/bij elk vak
- in de les Nederlands/communicatie
- buiten de les via de taalcoach
- via begeleiding op afstand (bv. elektronisch leerplatform)
- andere mogelijkheid:

.....

3. De **PROFESSIONELE taalvaardigheid**

Het gaat hier om de taalcompetenties van leraren, d.w.z. de talige rol van de (toekomstige) leraar in allerlei leergebieden in het basisonderwijs (leraar ko, lo), of niet-taalkvakken in het secundair onderwijs (leraar so) of volwassenenonderwijs (leraar vo). Die rol is praktisch uitgewerkt in de publicatie *Dertien doelen in een dozijn* (<http://taalunieversum.org/onderwijs/publicaties/taalcompetenties>). In de *Basiscompetenties van de leraren* (<http://www.ond.vlaanderen.be/dvo/lerarenopleiding/index.htm>) worden de talige competenties beschreven in de functionele gehelen 1 (1.11), 2 (2.7), 6 (6.3, 6.5), 7 (7.5) en 8 (8.4).

Ben je vertrouwd met ?

- de publicatie *Dertien doelen in een dozijn* - ja / nee
- de taalcompetenties in de *Basiscompetenties van de leraren* - ja / nee

- Waarin vooral bestaat in jouw ogen de taalkant van je (toekomstige) rol als leraar?

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

- **Waar** besteedt men in je lerarenopleiding aandacht aan de taalcompetenties van leraren? (in welke vakken, in feedback op de mondelinge en schriftelijke producten van de studenten, in de oefen- en stagelessen, in de stagebesprekingen, elders)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

- **Op welke manier** is je **lerarenopleiding** (als team, individuele lectoren/docenten) met deze taalcompetenties bezig?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

- Op welke manier ben jij **zelf** met de ontwikkeling van je taalcompetenties als toekomstig leraar nu bezig (in je praktijk, in je taalportfolio,...)?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

- **Welke knelpunten** ervaar je in je lerarenopleiding bij de ontwikkeling van deze taalcompetenties voor je toekomstige rol als leerkracht?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Bijlage 2: vragenlijst lerarenopleiders

Naam, functie:
Instelling, aard lerarenopleiding:
Verzorgde vakken:

1. de vereiste START-taalvaardigheid

1.1 U geeft een module/vak aan het begin van de opleiding. U merkt dat instromende studenten onvoldoende **taalvaardig** zijn op het moment dat ze met de lerarenopleiding starten. Geef de **3 onderdelen** aan waarop studenten in de lerarenopleiding in uw ogen het meest tekortschieten. Nummer ze **in volgorde van belangrijkheid**. Zeg zo mogelijk waarom, en illustreer waar mogelijk met een voorbeeld.

- Standaardnederlands
- discussie voeren
- zakelijke teksten schrijven
- spreekbeurten of andere presentaties houden
- werkstukken maken (bv. geïntegreerde opdracht)
- info opzoeken (in een woordenboek, encyclopedie, ... of op internet)
- teksten lezen en verwerken
- teksten samenvatten
- toetsopgaven en examenvragen lezen en begrijpen
- uitleg docenten begrijpen
- woordenschat
- grammatica, spelling, interpunctie
- controle van spelling/grammatica (via je handboek enz.)
- zinsbouw
- passend taalgebruik (juiste register of 'toon')
- heldere taal
- vormgeving (opmaak, handschrift...)
- andere, namelijk:

Voorbeeld(en) bij aangekruiste items:

.....
.....
.....

2. de VORDERENDE taalvaardigheid van de student, in het bijzonder zijn academische taalvaardigheid, die nodig is om de lerarenopleiding tot een goed einde te brengen, d.w.z. voldoende taalvaardigheid om alle leertaken in de loop van de opleiding aan te kunnen

2.1 Welke ‘**academische taalvaardigheid** (en **taalkennis**)’ moeten uw studenten verder ontwikkelen om de ‘leertaken’ voor uw vak/module goed te kunnen uitvoeren? Kies **3 onderdelen in volgorde van prioriteit** uit de lijsten hieronder: 3 uit lijst A en 3 uit lijst B. Combineer leertaken met taalvaardigheid (en taalkennis). Illustreer waar mogelijk met een voorbeeld. Onder de lijstjes is hiervoor wat plaats voorzien.

Lijst A: opleidingsgebonden talige leertaken voor mijn vak/module:

spreken:

- voordracht geven
- tweegesprek voeren (bv. slechtnieuwsgesprek)
- deelnemen aan klassengesprek
- peer teaching
- reflectiegesprek
- mondelinge examenvragen beantwoorden
- Standaardnederlands hanteren
- andere, namelijk:

luisteren:

- observatie van een les
- aantekeningen maken tijdens de les
- andere, namelijk:

schrijven:

- verzoekbrief voor stage schrijven
- e-mailen met school voor stage

- o formulieren invullen
- o verslagen schrijven
- o antwoorden op schriftelijke examenvragen
- o lesvoorbereiding schrijven
- o bordschema opmaken
- o andere, namelijk:

lezen:

- o studieteksten (cursustekst/handboek) begrijpen en bestuderen
- o studieteksten samenvatten
- o artikels lezen, begrijpen en bestuderen
- o schoolboek, leerplan...
- o schriftelijke toetsopgaven en examenvragen lezen
- o andere, namelijk:

Lijst B: academische vaardigheid en taalkennis

- o mondelinge taalvaardigheid
- o schrijfvaardigheid
- o luistervaardigheid
- o argumentatieve vaardigheid (redeneren)
- o informatievaardigheid (info opzoeken via bronnen, internet,...)
- o begrijpend en studerend lezen
- o studievaardigheid ('leren leren')
- o grammatica
- o spelling
- o leestekens
- o vakterminologie
- o schooltaal (academisch taalgebruik)
- o andere, namelijk:

Voorbeelden bij aangekruiste onderdelen:

.....

.....

.....

.....

2.2 Welke (taal)vaardigheden en domeinen van taalkennis beheersen uw **studenten onvoldoende** om de leertaken voor uw vak/module met succes te kunnen maken? Illustreer waar mogelijk met een voorbeeld.

- o mondelinge taalvaardigheid (spreekvaardigheid, gespreksvaardigheid)
- o parataal (lichaamstaal) bij het spreken
- o articulatie
- o schrijfvaardigheid
- o luistervaardigheid
- o argumentatieve vaardigheid (redeneren)
- o begrijpend en studerend lezen
- o informatievaardigheid (info opzoeken via bronnen, internet,...)
- o studievaardigheid ('leren leren')
- o Standaardnederlands
- o grammatica
- o spelling
- o leestekens
- o goed taalgebruik (correct, duidelijk, aantrekkelijk, gepast)
- o algemene woordenschat
- o vakterminologie
- o schooltaal (academisch taalgebruik)
- o andere, namelijk:

Voorbeelden bij aangekruiste onderdelen:

.....

.....

.....

.....

2.3 Stel dat je studenten blijk geven van onvoldoende beheersing van 'academische taalvaardigheid'. **Hoe** geef je daar **feedback** op? Wat doe je eraan? Duid de drie meest voorkomende vormen aan. Illustreer waar mogelijk met een voorbeeld. Onderaan is daarvoor weer plaats voorzien.

- o taalfouten aanstippen in schrijftaken
- o taalfouten verbeteren in schrijftaken
- o taalfouten mondeling verbeteren
- o klassikaal het probleem uitleggen
- o klassikaal tips geven
- o begrip van vaktermen controleren
- o stappenplannen geven voor leertaken
- o leesvaardigheid bevorderen door artikels/boeken te laten lezen
- o wijzen op leesstrategieën
- o studeertips geven voor de syllabus

- o studeertips geven voor het examen
- o antwoorden op toetsvragen/examenvragen bespreken
- o aansluiten bij de voorkennis van de studenten (leren in context)
- o de interactie bevorderen tussen student-opleider en studenten onderling (leren in interactie)
- o (taal)steun geven bij opdrachten (leren met (taal)steun))
- o zelf verzorgde taal, waaronder Standaardnederlands, hanteren
- o zorg besteden aan een syllabus/cursus in klare taal
- o zorg besteden aan klare taal in toetsvragen/examenvragen
- o andere, namelijk:

.....

Voorbeelden bij aangekruiste onderdelen:

.....
.....
.....
.....

2.4 'Elke leerkracht is taalleerkracht'. Dus: elke lerarenopleider is **taalontwikkende** lerarenopleider of een opleider die **taalgericht vakonderwijs** geeft. . **Bent u het eens met die stelling of niet?** Waarom (niet)?

Akkoord,
omdat.....

.....
.....

Niet akkoord, omdat
.....
.....
.....

2.5 Vindt u dat het tot **uw opdracht** als **andervakdocent** (ander vak dan 'Nederlands') behoort om uw studenten **talig te begeleiden** bij de leertaken in uw vak/module? **Waarom wel, waarom niet?**

Ja, omdat
.....
.....
.....

Nee, omdat
.....
.....
.....

Indien u vindt van niet, wie moet dan die taak vervullen?

- taalcoach
- docent Nederlands/communicatie
- andere persoon, namelijk:

.....

3. De **PROFESSIONELE** taalvaardigheid

Het gaat hier om de taalcompetenties van leraren, d.w.z. de talige rol van de (toekomstige) leraar in allerlei leergebieden in het basisonderwijs (leraar ko, lo), of niet-taalvakken in het secundair onderwijs (leraar so) of volwassenenonderwijs (leraar vo). Die rol is praktisch uitgewerkt in de publicatie *Dertien doelen in een dozijn*

(<http://taalunieversum.org/onderwijs/publicaties/taalcompetenties>). In de *Basiscompetenties van de leraren* (<http://www.ond.vlaanderen.be/dvo/lerarenopleiding/index.htm>) worden de talige competenties beschreven in de functionele gehelen 1 (1.11), 2 (2.7), 6 (6.3, 6.5), 7 (7.5) en 8 (8.4).

Bent u vertrouwd met ?

o *Dertien doelen in een dozijn* - ja / nee

o de taalcompetenties in de *Basiscompetenties van de leraren* - ja / nee

- **Waar** besteedt u aandacht aan de taalcompetenties van leraren? (in uw lessen, in uw feedback op de mondelinge en schriftelijke producten van de studenten, in de oefen- en stagelessen, in uw stagebesprekingen, elders)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

- **Op welke manier** is uw opleiding (als team, individuele lectoren/docenten, al dan niet op structurele wijze) ermee bezig?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

- **Welke knelpunten** ervaart u in uw lerarenopleiding bij de ontwikkeling van deze leraarstaalcompetenties bij uw studenten ?